

DƯƠNG TRỌNG TẤN

HƯỚNG DẪN BỎ TÚI CHO SINH VIÊN ĐẠI HỌC

ĐỌC SÁCH THÔNG MINH

Hướng dẫn bỏ túi cho sinh viên đại học

Version 2.1, tháng 9-2024

Dương Trọng Tấn

Sách được xuất bản trực tuyến với giấy phép mở CC BY-NC-SA 4.0 với sự hỗ trợ Viện Phát triển Giáo dục Khai phóng Libero.

Phiên bản 2024.2

Tác giả: Dương Trọng Tấn, Giám đốc Viện Phát triển Giáo dục Khai phóng Libero.

Biên tập: Dương Thị Thu Hương

Trình bày: Bùi Thị Kim Hoa.

MỤC LỤC

Lời mở	5
Đọc sách để làm gì?	10
Tôi nên đọc sách gì?	15
Đọc sách giấy hay sách điện tử tốt hơn?	28
Thế nào là đọc xong một cuốn sách?	32
Làm thế nào để tạo được thói quen đọc sách?	35
Làm thế nào để đọc được nhiều hơn?	41
Làm thế nào để đọc nhanh hơn?	55
Làm sao để đọc sâu và hiểu kĩ cuốn sách?	67
Làm thế nào để không quên nội dung sách?	72
Làm thế nào để việc đọc hữu ích hơn?	82

Lời mở

Cuốn sách bỏ túi này dành cho những sinh viên ham học, cầu tiến và chắc chắn sẽ là những người không thành công cũng thành nhân trong đường đời. Cuốn sách khiêm tốn này đi vào một trọng tâm cụ thể: Cung cấp một hướng dẫn vắn tắt cho việc học hỏi thông qua đọc sách.

Nhiều người rất muốn đọc sách nhưng số người thực sự đọc sách lại rất ít, và khối lượng đọc sách của mỗi người lại rất nhỏ như bạn thấy trên các thống kê đáng lo ngại về tình hình đọc sách của người Việt. Vấn đề đối với họ có lẽ không nằm ở động lực, không nằm ở việc bận rộn mà là bởi vì phần quan trọng là không có được phương pháp và kỹ năng đọc sách phù hợp. Mọi người chưa có điều kiện để tìm hiểu một cách tiếp cận đúng đắn để đọc sách nhanh hơn, hoàn thành nhanh hơn một cuốn sách (không bị bỏ dở), đọc được nhiều hơn trong mỗi năm, lập được thói quen đọc sách hằng ngày, và thu được điều hữu ích từ sách vở. Nếu nắm được những điều cốt yếu này thì sẽ chọn sách tốt hơn, vượt qua được một cuốn sách dễ dàng hơn, tiêu hóa và ghi nhớ tốt hơn, sách vở trở nên có ích hơn với

đời sống và nghề nghiệp, lượng sách đọc được cũng nhiều hơn; từ đó tạo thành một vòng lặp củng cố sự đọc tốt hơn. Bạn thấy đấy, người biết cách đọc hiệu quả thì ngày càng ham đọc hơn. Mấu chốt chính là chỗ đó.

Có người trong chúng ta cứ tưởng học đọc từ Tiểu học là xong chứ, sao lại còn phải học đọc nữa? Nhưng hóa ra chúng ta vẫn phải tập đọc thêm, vẫn phải cải tiến thêm cách đọc của mình để phù hợp với bối cảnh mới của người đi làm bận rộn. Điều này hóa ra đã được nói đến từ lâu. Mortimer Adler, một nhà triết học và nhà giáo dục lớn của Mỹ đã nhận xét trong cuốn sách “How to read a book” (tiếng Việt: - Tôi từng tự hỏi “*Tại sao một nhà triết học hàng đầu lại đi viết sách hướng dẫn đọc sách?*”) rằng nhiều người vẫn dừng ở cách đọc như một học sinh tốt nghiệp tiểu học: đọc từng từ, từng trang, lần lượt từ trang này đến trang khác cho tới khi hết cuốn sách. Cách đọc như vậy là chưa đủ tốt, cho nên cần phải học cách đọc ở trình độ cao gồm các cấp độ đọc khác nhau, với mong muốn bạn đọc “trở thành người đọc thông minh”. Bạn sẽ tìm thấy những hướng dẫn đó ở trong các phần sau của cuốn sách này.

Bạn biết không, nhà sáng lập của Facebook, Mark Zuckerberg bận rộn là thế, mà có năm đọc mỗi tuần

xong một cuốn. Người thường xuyên đứng đầu trong danh sách giàu nhất hành tinh, người làm từ thiện lớn nhất nhì trong lịch sử loài người, ông Bill Gates còn đọc nhiều hơn, đã thế còn rất chịu khó viết điểm sách và giới thiệu sách trên blog cá nhân của mình. Tỉ phú Warren Buffett còn đọc nhiều hơn nữa, với số giờ bỏ ra cho việc đọc mỗi ngày có thể lên đến 5 giờ với hàng trăm trang sách báo. Họ là đại diện của những người lao động tri thức điển hình, có thói quen và kỹ năng đọc sách tới mức thành thục.

Tôi biết số người bận rộn mà vẫn đọc mỗi tuần một cuốn sách như ông Bill Gates nhiều không đếm xuể. Việc đọc được nhiều sách, và học được được nhiều từ sách tuy không hiển nhiên, nhưng là thứ *có thể luyện tập được*. Cá nhân tôi cũng thấy rằng đầu tư học tập từ sách là loại đầu tư tiết kiệm, nhẹ nhàng và “có lãi” nhất. Do vậy việc luyện tập thêm về kỹ năng đọc sách có thể là một khoản đầu tư mang lại lợi ích lớn. Do vậy trong quá trình đi đào tạo cho doanh nhân về quản trị và lãnh đạo hơn chục năm nay, bước đầu tiên bao giờ tôi cũng hướng dẫn trợ giúp những anh chị em doanh nhân còn lơ đãng và ngại ngần trong việc đọc sách. Phiên bản đầu

tiên của cuốn sách “Độc sách thông minh” này ra đời là chính là hỗ trợ việc đọc của doanh nhân vậy.

Làm thế nào để đọc cho hiệu quả, đọc thế nào cho nhanh hơn, làm thế nào để đọc được năng suất hơn, đọc thế nào để việc đọc có ích hơn nữa? Cuốn sách này là một câu trả lời tôi dành tặng những bạn hữu yêu thích việc đọc sách. Tôi gói gọn trong một cái tên phương pháp “**Độc sách thông minh**”. Cảm hứng và nội dung chủ đạo của phương pháp này chịu ảnh hưởng của Adler, nhưng cũng sẽ có một số cập nhật cho phù hợp với những hiểu biết mới về tâm lí học và việc học ở người lớn, cùng với xã hội hiện đại với sự kết nối, và các thiết bị công nghệ đang thâm nhập sâu vào thói quen tiếp cận thông tin của người đọc.

Trong cuốn sách này, tôi sẽ tìm cách trả lời hơn chục câu hỏi cơ bản về đọc sách. Mỗi lần trả lời, tôi cố gắng tìm kiếm thông tin khoa học hoặc thực nghiệm, bên cạnh rút tỉa những lời khuyên của những người đi trước, kèm theo là các ý kiến cá nhân để cung cấp cho bạn đọc một số thông tin bên cạnh các hướng dẫn cụ thể. Bạn có thể nhảy cóc để đến với câu hỏi mà bạn quan tâm nhất.

Tôi sẽ **in đậm những phần quan trọng**, bạn có thể coi như tóm tắt ở mỗi phần của cuốn sách. Nếu bạn muốn lướt qua và tóm lấy ý chính của cuốn sách, thì có thể nhìn qua những chỗ in đậm này.

Đọc sách để làm gì?

Nghĩ lại và trả lời câu hỏi “đọc sách để làm gì?” không bao giờ thừa. Bạn là sinh viên đại học, câu hỏi này lại càng quan trọng về gần như bạn đang đi thực hành “nghề học” như là nghề chính vậy. Mà nghề đó thì phải đọc sách chứ còn gì nữa? Nhưng không nên dừng ở đó. Vì bạn sẽ thấy rằng nhiều sinh viên xung quanh chỉ biết tới có sách giáo trình, chỉ có sách chuyên ngành, chỉ biết đọc những gì được yêu cầu để lên lớp, không hề động tới những cuốn sách ngoài chương trình có liên quan mật thiết tới phát triển nghề nghiệp, những cuốn sách hay và quan trọng có tác dụng to lớn để phát triển bản thân. Nếu mấy năm đại học là thời gian vàng để bạn đột phá trong sự phát triển trí tuệ của một con người, thì ngoài chương trình học trên lớp, một chương trình tự đọc, tự nghiên cứu độc lập sẽ quyết định bạn có thể đột phá tới đâu. Vì thế mà phải trả lời câu hỏi một loạt mà người đọc sách thông minh đặt ra, đầu tiên là “Đọc sách để làm gì?”.

Một người đọc sách thông minh là người biết đọc sách có mục đích. Tùy từng lúc, từng mục đích mà ta

sẽ thấy sách đóng nhiều vai trò khác nhau. Sách nhưng không chỉ là sách.

Nhiều khi sách như là người thầy thầm lặng. Đọc sách để học, ta tiếp xúc với tư tưởng của một bậc thầy để tiếp thu tri thức mới, mở rộng đầu óc.

Nhưng cũng có khi khi sách như là người bạn. Ta chọn cuốn sách để đồng hành lúc rảnh rỗi, hoặc người đầy tâm sự rồi bời. Nhiều người “chơi với sách”, và “chơi sách” chứ không thuần túy đọc sách.

Có khi sách lại trở thành phương tiện kiếm tiền siêu hạng. Đọc được một bí kíp hay áp dụng cho công việc, bạn áp dụng và thúc đẩy hiệu suất công việc của bản thân, của nhóm, hoặc thậm chí của cả một công ty.

Nhưng ngược lại, đôi khi bạn thấy sách có lúc đơn giản là một sản phẩm văn hóa có thể tiêu dùng được. Có người mua sách về trưng bày cho đẹp nhà (sách như vật trang trí). Có người mua sách để đi tặng (sách như một loại quà tặng sang trọng và ý nghĩa). Bạn đọc sách để giải trí, nó thành đồ giải trí như xem phim, nghe nhạc... Thậm chí bạn đọc để giết thì giờ vì không thích vào web đọc sách sến hoặc vào facebook xem

thiên hạ cãi nhau toàn những chuyện chả phải của mình.

Có người thì coi sách như là căn tính. Chả phải có người nói “hãy nói cho tôi biết anh đọc sách gì, tôi sẽ cho anh biết anh là người như thế nào”. Nhận định này có phần cực đoan, nhưng cũng có vài trăm phần sự thật.

Tức là, tùy cách nhìn, tùy cách sử dụng, **tùy cách chọn sách cho từng thời điểm mà bạn sẽ thấy công dụng khác biệt của sách chứ không nhất quyết phải thế này thế nọ**. Không nhất thiết phải đọc sách dày mới là sành điệu, không nhất thiết phải hạ cấp truyện tranh như là “không phải sách”, không nhất thiết lúc nào cũng rình đọc sách “thực dụng”.

Tôi cho rằng **độc giả thông minh là người biết rõ mình đọc sách gì, để làm gì; Sử dụng phương pháp đọc phù hợp với thể loại sách và mục đích; Biết tổ chức nguồn sách để đọc cho hiệu quả; Biết khai thác giá trị của sách để cuộc sống của mình tốt đẹp hơn; Có thói quen đọc sách đều đặn; Đọc sách năng suất cao; Trân trọng sách, nhưng cũng không thần thánh hoá sách vở**.

Có người đọc sách chủ yếu để cho vui, có người đọc sách chỉ vì là một thói quen, có người đọc sách vì “trong bụng thích đọc sách, thế thôi”, có người đọc sách như là kênh học hỏi chính yếu rẻ tiền và đỡ tốn thì giờ. Ai cần gì ở sách thì sẽ có kiểu đọc phù hợp tương ứng. Đọc chơi hoặc đọc cho vui thì không cần ham số lượng. Bạn muốn hiểu biết thật rộng thì lại cần đọc năng suất. Bạn cần sâu sắc thì đọc xong phải nghĩ, phải liên kết, phải phản biện và làm đủ thứ khác chứ không chỉ lướt thôi mà đủ. Đọc để “kiếm cơm” thì có khi phải vừa thật rộng và cũng có chỗ phải thật sâu và phải tìm chỗ áp dụng được vào thực tiễn.

Bạn có thể chọn cho mình một cách tiếp cận đọc sách cho phù hợp. Ở tuổi đã rời ghế nhà trường mấy chục năm, tôi thích cách đọc sách một cách có chủ đích, có thói quen, có kế hoạch, có thu hoạch, và có thiên hướng mở mang ra những chỗ không quen thuộc. Giống như tập thể dục hằng ngày cho não bộ vậy. Tôi đọc với hai mục tiêu tương đối thực dụng: một là mở mang kiến thức nuôi dưỡng tâm hồn, hai là để vận dụng vào thực tiễn. Trong số các miếng võ để biến khẩu hiệu “học tập suốt đời” thành hiện thực thì lập thói quen đọc sách có lẽ là dễ nhất.

Trước khi bước sang trang mới, tôi xin tiểu kết lại một điểm quan trọng. Mặc dù sự đọc có thể rất đa dạng, nhưng đối với sinh viên đại học, đọc cần phải trở thành hơi thở, thành một phần của đời sống tâm trí. Sinh viên đại học sẽ thành các cử nhân, kỹ sư tương lai, và sẽ còn trở thành những học giả có tác động to lớn tới gia đình và xã hội. Việc đọc rộng, hiểu sâu có ý thức sẽ góp phần đẩy sự phát triển của bản thân mình lên mức cao nhất có thể. Thử tưởng tượng, nếu mỗi năm bạn đọc đều đặn 50 cuốn sách có chất lượng (với sức đọc bình thường nhưng đều đặn mỗi tuần một cuốn); sau vài năm đại học, lượng sách được tiêu hóa có thể tương đương với một chương trình đại học khác, nhưng đó là chương trình của bạn, cho bạn, và do bạn chủ động gần như hoàn toàn.

Ở chương sau chúng ta sẽ trả lời câu hỏi “Tôi nên đọc sách gì?”. Có thể coi đó như là câu hỏi kế tiếp “Đọc sách để làm gì?”.

Tôi nên đọc sách gì?

Có một số người cho rằng đọc nhiều không quan trọng lắm, cái đáng quan tâm hơn cả là đọc cái gì. Tôi đồng ý một nửa với ý kiến này.

Nếu ta biết được cần phải đọc sách này sách nọ, lại đúng là sách hay, thì tốt quá. Như thế tiết kiệm được bao nhiêu thời gian. Đó là lí do các tờ báo lớn phương Tây hoặc những nhà sách có tiếng vẫn thường duy trì danh mục *“Những sách bán chạy nhất”*, hoặc *“Top 10 cuốn sách hay nhất trong ...”* để hướng dẫn sự đọc của thiên hạ. Triết gia Mortimer Adler gợi ý người ta tìm đến những sách kinh điển, **“Những cuốn sách vĩ đại”**¹ đã định hình tư tưởng của cả thế giới. Tìm đến những cuốn sách tinh hoa như thế vừa tiết kiệm thời gian, vừa được đọc những thứ hay nhất mà loài người đã từng viết ra. Trong bể sách mênh mông, việc tìm kiếm những danh mục rút gọn uy tín không phải là sự lựa chọn tồi. Và lại, trên con đường phát triển của mỗi cá nhân, rồi mỗi người sẽ hình thành cái gu của mình, trong đó gu đọc sách. Việc đọc sách gì bây giờ, cách chọn những tác

¹ Tham khảo sơ bộ danh sách này tại:

https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Books_of_the_Western_World

giả nào để học hỏi và bầu bạn sẽ dần dà đóng góp vào sự hình thành nhân sinh quan, thế giới quan, giá trị quan của bạn; sẽ định hình cái gu của bạn sau này, không chỉ là gu đọc sách, mà cái gu sống nói chung.

Nhưng cũng có lúc tôi lại nghĩ hơi khác, đọc cái gì cũng không phải lúc nào cũng là quan trọng nhất. Vì đôi khi ta không thể biết mình nên đọc cái gì. Việc đọc một cuốn tiểu thuyết nghe có vẻ là rất mang tính giải trí, nhưng có khi lại lóe lên một ý tưởng kinh doanh táo bạo. Đọc một cuốn sách “*Tư duy đạo đức*” bàn về tâm lý học đạo đức của Jonathan Haidt đậm chất triết học có khi lại mang đến nhiều gợi ý tốt cho việc động viên nhóm và quản trị công ty. Đọc cuốn *Sapiens* của Harari rồi mới lại kích hoạt người ta đọc thêm sách kinh tế học của Adam Smith hay sách tiến hóa của Darwin. Khi đọc nó rồi, ta mới biết là mình cần đọc thêm về nội dung đó, và cứ muốn đọc thêm nữa. Nó nuôi dưỡng sự tò mò, một điều quan trọng bậc nhất của người học tập suốt đời. **Do đó, “nên đọc sách gì?” là một câu hỏi quan trọng, nhưng không đơn giản. Nó không có nghĩa là bạn tự giới hạn mình trong một danh mục đọc mà bạn biết chắc là nó mang lại điều gì đó cụ thể.**

Có một dạo tôi rất thích cuốn “Khuyến học” cực hay của Fukuzawa Yukichi, bèn mua hai tá, rồi đem tặng những người có dấu hiệu mến sách, và cả những bạn thân nữa. Phần không nhỏ trong số họ tiếp nhận trong sự dửng dưng. Hầu hết chẳng thèm bày tỏ điều gì. Có người còn chẳng thèm đọc. Sau này có ông Đặng Lê Nguyên Vũ, chủ tịch hãng cà phê Trung Nguyên cũng tặng sách này cho thanh niên (tất nhiên tỉ phú thì phải tặng cả tấn sách chứ không phải là một vài cuốn lẻ tẻ như tôi đã làm), nhưng như quan sát sơ bộ của tôi thì cũng rất nhiều người không hứng thú gì với cuốn sách rất hay này. Một kinh điển mà lại bị đối xử thờ ơ như vậy, thế thì phải chăng cứ cố chọn toàn sách hay để đọc có phải điều hệ trọng duy nhất trong việc đọc sách?

Đành rằng, sách hay thì là rất quan trọng, nhưng tôi nghĩ “thái độ” đối cuốn sách hay và “cách đọc” một cuốn sách hay còn quan trọng hơn.

Sách sẽ chết, dù hay đến mấy, nếu không được tương tác với người đọc. Nếu người đọc không chiều chuộng, nâng niu sách, hay chí ít là “làm bạn” bình thường với sách, thì sách không thể sống được.

Một số người chê thể loại self-help (sách tự lực) quá. Người ta sợ bạn đọc lầm đường lạc lối vì mấy thứ an thần khiến đầu óc mù mịt, dẫn người ta vào lối suy nghĩ thiếu thực tế. Đó là một thái độ đề phòng hơi cực đoan, và đánh giá hơi thấp người đọc. Ngày nay, người đọc thông minh đã có thể đọc sách với đầu óc phê phán, độc lập tư duy, thì sẽ luôn biết gạt đục khơi trong, biết đâu là cái đúng cái chưa đúng, và biết chọn lọc ra thứ hay ho hữu ích đối với bản thân.

Một người đọc có thể mang trong mình những lớp phù sa trải nghiệm được bồi đắp qua hàng thập kỉ, cũng có người thì rất “trong suốt” khi đến với sách. Họ sẽ tiếp cận sách theo những lớp nghĩa khác nhau. Thế nên người ta vẫn sẽ cứ tìm đọc Khổng Tử hay Thích Nhất Hạnh thâm sâu dung dị cũng như sẽ vẫn tìm Dale Carnegie hay Richard Branson đầy cảm hứng để đọc và tìm thấy ý nghĩa từ câu chữ theo cách riêng. Hôm nay ta đọc, mai mang ra đọc lại cũng đã thấy ý nghĩa khác.

Vậy há cứ phải tìm *chỉ* rất những sách nằm trong danh sách này danh sách nọ, được giải thưởng này giải thưởng nọ? Tôi có một định nghĩa rất đơn giản về sách hay: **Sách hay là sách mang lại ý nghĩa cho người đọc.**

Sách kinh điển là sách mang lại ý nghĩa cho người đọc hết lần này tới lần khác và vẫn còn có thể đọc đi đọc lại qua thời gian. Tôi cũng có một tiên đề cho việc đọc: **Không có sách không hay, chỉ có người đọc không biết tìm ra ý nghĩa ở trong đó.** Hãy làm chủ việc đọc của mình để không lãng phí thời gian đọc.

Có một câu hỏi cũng đáng được đặt ra và suy nghĩ: Có nhất thiết phải đọc sách phù hợp với trình độ và lứa tuổi?

Có và không.

“Có” khi bạn muốn đọc cho nhanh lên. Nếu bạn có một lượng từ vựng và hiểu biết phù hợp với cuốn sách, thì việc tiếp thu thông tin từ cuốn sách sẽ nhanh chóng hơn. Về logic, học sinh cấp 3 sẽ khó lòng đọc hiểu nhanh một tiểu luận triết học được viết ra để trao đổi với những giáo sư trong ngành.

“Không” trong một số tình huống khác.

Hồi con gái tôi học lớp hai, cô nàng đã bắt đầu đọc “Đất rừng phương Nam” rất thoải mái, trong khi bố nó ngày xưa đến cấp 3 đọc không hết thì bỏ dở. Đối với tôi ngày xưa, nó hơi nặng, không thú vị. Trong một buổi

workshop hướng dẫn đọc sách cho người lớn, vô tình có một bạn trẻ học lớp 9 cầm *“Phải trái đúng sai”* của giáo sư triết học Micheal Sandel đọc một cách tự nhiên, và cũng nói ra được mấy ý chính trong cuốn sách.

Một đứa trẻ ở bậc tiểu học có thể vừa say đọc những sách dày chi chít chữ của Đoàn Giỏi, Phạm Hồ hay Vũ Tú Nam ngang như say mê Doreamon như nhiều đứa trẻ cùng tuổi khác. Ở trình độ nào thì tiếp xúc với sách theo trải nghiệm của trình độ đó. Thế thì, nếu họ tiếp xúc được và nhận được giá trị gì đó, thì hẳn là sách đó dành cho họ rồi. Việc phân loại cứng nhắc sách này dành cho ai, cũng không hẳn là hoàn toàn đúng. Có bao nhiêu người lớn bây giờ vẫn say mê đọc *“Hoàng tử bé”*, và *“Totto-chan bên cửa sổ”*?

Tôi nhận ra rằng bây giờ mình đọc lại *“Khởi thuật”* của Guy Kawasaki đã khác lần đọc cách đây chục năm nhiều lắm. Sau khi đã đọc thêm những cuốn *“Lean Startup”*, *“Founders’ Dilemma”*, *“Business Model Generation”* và trải nghiệm khởi nghiệp trong thực tế. Tôi vẫn cứ thỉnh thoảng đọc lại và thấy được nhiều ý tứ mới từ những sách cũ đã từng đọc nhiều lần. Có những cuốn tôi đọc hàng chục hàng trăm lần suốt hai chục năm, như *“Tôn Tử binh pháp”*, *“Đạo Đức kinh”*...

mà vẫn còn muốn đọc lại nữa để học thêm. Sách kinh điển là sách người ta có thể đọc đi đọc lại mãi như thế.

Trải nghiệm thế nào thì tiếp thu sách thế ấy, cho nên chẳng thể nói sách này chỉ dành cho kiểu người này còn sách kia thì chỉ dành cho kiểu người khác. Là người viết sách và đã có dịp nhiều lần tiếp xúc với bạn đọc của mình, tôi chắc chắn từ bỏ lối nghĩ là sách của mình chỉ dành cho người người kia. Mỗi một người có cách tiếp thu nội dung theo cách khác nhau mà tác giả không bao giờ nghĩ ra được.

Nếu bạn chưa học triết học bao giờ, liệu có nên từ chối ngay khi nhìn thấy *“Sự an ủi của triết học”* – một cuốn rất hay của Alain de Botton vì sợ triết không? Nhìn thấy một cuốn sách kinh doanh được khen là *“tuyệt đỉnh”* (*“Từ tốt đến vĩ đại”* của Jim Collins chẳng hạn), bạn có ngại đến mức không dám đọc vì trông quá dày, sợ không có thời gian?

Bạn không cần thiết phải sợ nhiều thứ như vậy. Nếu đã có chút ý định, thì cứ đọc thử xem. Còn hiểu được đến đâu, còn tùy căn cơ của mình thế nào. **Ít nhất, khi biết cách đọc, bạn có thể biết được cuốn đó nói về cái**

gì, để sau này cần đào sâu thêm thì sẽ lôi ra xử lý kỹ hơn.

Tôi thường có thói quen mua nhiều sách quan trọng, xong đọc lướt qua rồi cất đi. Kể cả khi sách đó mình chưa dùng ngay vào việc gì thì cũng nên biết. Đó là sách quan trọng trong ngành, hoặc là sách mới của một tác giả ưa thích, hoặc là sách đang được đánh giá rất cao. Khi đó thao tác đọc sách đơn giản là để cập nhật thông tin trước. Rồi sau này nó sẽ trở nên hữu dụng hơn ở lần đọc thứ hai thứ ba. Nhiều sách tôi cũng không thật hiểu trong lần đọc đầu tiên. Nhưng từ lâu tôi đã quen với việc đọc xong một cuốn khó mà không hiểu gì cả sau khi gấp sách lại.

Tôi luôn đánh giá cao những cuốn sách mình chưa hiểu, thậm chí đánh giá cao những cuốn sách chưa đọc trên giá sách nhà mình. Bởi nó cũng là một dấu hiệu hiển hiện cho sự thật là mình hiểu biết còn hạn chế. Và chính điều đó thúc đẩy sự tò mò liên tục, như một lời nhắc nhở phải học hỏi thêm để mở mang kiến thức không ngừng, nuôi dưỡng động lực tìm tòi thêm. **Tôi nghĩ rằng, trong rất nhiều mục tiêu của đọc sách, thì mục tiêu mở mang hiểu biết, nuôi dưỡng tâm hồn có lẽ là mục tiêu thuần khiết và bền vững nhất giúp ta**

duy trì được thói quen đọc sách hết năm này qua tháng khác. Đọc sách để mong chờ tăng hiệu quả làm việc cũng là một cách tiếp cận tốt, nhưng còn tốt hơn nếu ta còn có thời gian đọc những thứ mà ta không mong chờ điều gì ngoài thỏa mãn trí tò mò.

Về thể loại sách

Bạn có thể ra các hiệu sách lớn, hoặc các trang bán sách lớn như Tiki hay Amazon để tham khảo cách phân loại sách. Bạn cũng có thể vào thư viện của trường mình, thư viện thành phố hoặc thư viện quốc gia để xem cách người ta phân loại sách. Hoặc đơn giản là bạn có thể hỏi Google hoặc ChatGPT. Dưới đây là phân loại tinh gọn để giúp bạn có được sự nhận diện nhanh chóng, từ đó mà chọn sách cho phù hợp nhu cầu.

Sách hư cấu (fiction) là những sách có nội dung được tác giả “bịa” ra một cách có ý đồ. Thường là sách văn học, nhưng cũng không nhất thiết. Đọc sách hư cấu thì chúng ta không nên trông chờ vào thông tin khoa học, sự thật mà nó thường mang lại cảm xúc, ấn tượng, những ý nghĩa sâu xa bên dưới các ẩn dụ, bên trong các câu chuyện. Nhưng cũng có những cuốn sách hư cấu lại hàm chứa thông tin khoa học. Ví như cuốn tiểu

thuyết kinh doanh “*Mục tiêu*” của Eliyahu Goldratt lại có thể trở thành một kinh điển về lí thuyết các điểm hạn chế (Theory of Constraints), trở thành tài liệu giảng dạy của nhiều khóa học về quản trị. Hư cấu, trong trường hợp này chỉ là một sự lựa chọn về phong cách để chuyển tải những thông tin học thuật quan trọng của tác giả. Chính sự tự do sáng tác khiến cho nhiều tác phẩm hư cấu rất hấp dẫn và mang lại nhiều ý tứ hay ho.

Sách phi hư cấu (non-fiction) thường chứa thông tin hữu ích trong một loại lĩnh vực nào đó, từ văn học, triết học, lịch sử, khoa học cho đến kinh tế. Nó bao gồm tiểu luận, sách hướng dẫn, cẩm nang, sách chuyên khảo, tạp chí, blog. Cũng có những cuốn sách phi hư cấu rất hay kể về những câu chuyện có thật, hoặc những nhân vật có thật. Trong đó thường chứa nhiều thông tin thực tế, thường rất hữu ích trong nghiên cứu và học hỏi từ trải nghiệm thực của người khác. Tôi từng rất thích thú khi đọc tự truyện “*Phúc Ông tự truyện*” của Fukuzawa Yukichi hay “*Vũ dạ đàm*” của Shibusawa Eiichi bên cạnh cách cuốn sách khảo cứu khi tìm hiểu về những cải cách thời Minh Trị ở Nhật Bản. Nhưng có những loại sách tiểu sử nhân vật có thể khiến bạn đọc tranh cãi, không rõ nó là hư cấu hay phi hư cấu. Bao nhiêu

phần trăm sự thật, và bao nhiêu nội dung là do tác giả “chế” ra.

Trong các loại sách phi hư cấu, có lẽ bạn nên để ý tới thể loại sách có tính khoa học cao. Sách do các nhà khoa học uy tín viết về các công trình của mình hoặc đồng nghiệp. Chúng công bố những tri thức thực nghiệm đã được kiểm chứng, đáng tin cậy hơn cả. Con người đã nhờ vào khoa học mà thoát khỏi tăm tối. Bạn cũng có thể chọn lựa các sách khoa học trong các lĩnh vực khoa học xã hội, khoa học tự nhiên để khai sáng chính mình. Cố nhiên, bạn cũng cần đọc sách có trình tự để có thể hiểu được các sách khoa học vì chúng có một hệ khái niệm riêng đòi hỏi bạn phải “nhập môn” trước khi tìm kiếm các tác phẩm chuyên sâu hơn. Mỗi môn khoa học sẽ có kỉ luật và phương thức riêng của mình, do đó bạn cũng cần làm quen với cách tư duy đặc thù của mỗi lĩnh vực để việc đọc sách được hiệu quả hơn. Việc đọc một tác phẩm tâm lí học có thể không hoàn toàn giống với một tác phẩm sinh học, hay triết học.

Hiện nay bên cạnh sách văn học, đông đảo bạn đọc tìm tới dòng sách tự lực (self-help) để tự nuôi dưỡng động lực, học cách rèn luyện bản thân. Những cuốn rất nổi tiếng thuộc thể loại này như “*Đắc nhân tâm*” của

Dale Carnegie, *“Luật hấp dẫn”* của Micheal J Losier, *“Đánh thức con người phi thường trong bạn”* của Anthony Robbins... Nhưng bên cạnh những người khen ngợi dòng sách này, nhiều người có cái nhìn rất khắt khe khi cho rằng các loại sách này làm cho bạn đọc, nhất là các bạn đọc trẻ ít trải nghiệm, trở nên ảo tưởng hơn. Quan sát của tôi thì thấy là nhận xét này có phần hơi cực đoan. Như tôi nói bên trên, đọc sách mà hiểu sai sách dễ dẫn đến ảo tưởng quá đáng, hoặc vận dụng sai, đó là do cách đọc còn chưa tốt. Bạn sẽ phải rèn luyện tư duy phê phán khi đọc sách nói riêng và tiếp thu các thông tin nói chung. Nhờ tư duy phê phán, bạn sẽ không dễ bị “dụ”, có khả năng chắt lọc thông tin đúng đắn, xa rời thông tin giả, và cũng biết tiếp thu có chọn lọc. Trong các phần sau, chúng ta sẽ tìm hiểu kỹ cách đọc sách thông minh để khi chọn sách, đọc sách, suy nghĩ về sách, và đem sách ra vận dụng sao cho thật tốt. Với những tác giả nghiêm túc, các cuốn sách self-help luôn gói ghém trong mình một mong ước giúp cho bạn đọc cải thiện trí tuệ, nhìn nhận cuộc sống tươi sáng hơn, làm việc tốt hơn, sống đẹp hơn. Các tác giả của Việt Nam từ trước cũng đã từng viết những cuốn rất hay mà ngày nay chúng ta sẽ gọi là sách tự lực, như cuốn *“Trai*

*nước Nam làm gì?” của Hoàng Đạo Thúy, những cuốn sách rất hữu ích của Nguyễn Duy Cần như “Ôc sáng suốt”, “Tôi tự học”, “Thuật xử thế của người xưa” ... Tôi cũng đã viết “Được việc” với tâm thế trợ giúp người lao động tri thức biết cách cải thiện năng suất cá nhân và phát triển bản thân. Nó cũng là sách self-help vậy. **Khi đọc sách với chủ đích rõ ràng, cởi mở trong tiếp thu và có đầu óc tư duy phê phán độc lập, ta sẽ học hỏi được nhiều hơn.***

Ảnh: Một số thể loại được bày bán ở hiệu sách Bookstop

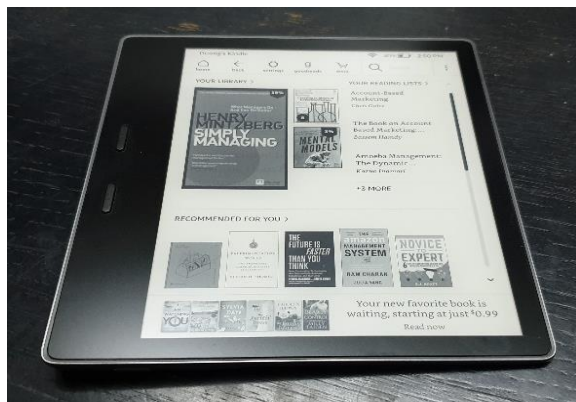
Đọc sách giấy hay sách điện tử tốt hơn?

Đã từ lâu có nhiều người phỏng đoán sách giấy sẽ đến hồi cáo chung vì sách điện tử ra đời có quá nhiều ưu việt: vừa rẻ, vừa tiết kiệm giấy, dễ mua bán, dễ chuyển giao. Nhưng kể cả ở phương Tây thì điều này vẫn chưa thành hiện thực sau gần hai thập kỉ đánh dấu sự xuất hiện của máy đọc sách Kindle (Amazon).

Tôi có cảm giác là phần lớn người đọc ở Việt Nam sẽ vẫn chọn sách giấy để đọc thay vì sách điện tử. Lí do là đọc giấy mang lại “trải nghiệm” tốt, đỡ mỏi mắt và đọc nhanh hơn. Tôi thì nghĩ có lẽ chủ yếu là do thói quen, mà thói quen thì khó bỏ.

Sách điện tử Kindle của Amazon đọc rất thuận mắt (đáng tiếc là không có màu nếu đọc trên các máy đọc ebook), không mỏi. Mua sách mới cũng dễ dàng hơn, chỉ cần một cái nhấn chuột là sách về đến nơi. Chưa kể, gần như sách gì cũng có. **Máy đọc sách lại có các công cụ tìm kiếm thật nhanh, có công cụ đánh dấu trang và ghi chú cho các nội dung quan trọng.** Về sự thuận tiện thì nhất. Ngoài nền tảng Kindle, cũng có nhiều hãng

làm thiết bị đọc sách ra đời để đáp ứng nhu cầu của bạn đọc như Bibox, Kobo... Chúng đều có thể mang đến trải nghiệm gần như sách giấy.

Ảnh: Máy đọc sách Kindle - Thư viện trong lòng bàn tay

Nếu bạn sử dụng iPad hoặc một máy tính bảng khác và cài đặt app đọc sách hoặc tạp chí sẽ đẹp hơn, nhưng do màn hình không có công nghệ mực điện tử nên đọc sẽ mau mỏi mắt hơn. Cũng do các thiết bị này được thiết kế không chuyên cho đọc sách, và lại dùng đa mục đích, nên cũng tiềm ẩn nguy cơ mất tập trung. Có thể đang đọc sách, bạn thấy nội dung sách liên kết đến một video trên YouTube, nhấn vào và ... mất luôn mạch đọc sách.

Các trang bán sách nước ngoài tuy rất tiện nhưng lại rất ít sách tiếng Việt. Bạn sẽ phải lựa chọn một kho

Ảnh: Trang Waka.vn cung cấp hàng nghìn cuốn sách điện tử, tóm tắt và cả sách nói để bạn nghe trên đường thay vì phải đọc.

Sách ebook có ưu điểm là tiện lợi hơn, rẻ hơn, và nhanh hơn. Nó cũng phù hợp với xu thế mới về chuyển đổi số trong thế giới hiện đại. Nhưng sách giấy sẽ vẫn mang lại cho một lực lượng bạn đọc không nhỏ vốn đề cao yếu tố trải nghiệm, cảm xúc hít hà mùi ngai ngái của cuốn sách mới ra lò, hay mân mê trên những trang sách ố vàng đầy kỉ niệm.

Thế nào là đọc xong một cuốn sách?

Việc nói “đọc xong một cuốn sách” có thể mang nhiều hàm nghĩa khác nhau. Có thể là “Tôi vừa lướt qua cái mục lục chi tiết của cuốn sách”, hoặc “Tôi vừa đọc từ đầu đến cuối cuốn sách”, hoặc “Tôi vừa đọc lần thứ 10 cuốn sách này”. Tất cả đều là “đọc xong một cuốn sách”. Như vậy là có nhiều mức độ đọc sách khác nhau. Với mỗi cuốn sách, bạn định đọc nó ở mức độ nào? Bạn toàn quyền với một cái “định nghĩa hoàn thành” đối việc đọc một cuốn sách.

Khoảng mười mấy năm trước tôi đọc “*Khởi thuật*” của Guy Kawasaki, thấy sách viết hay và viết khéo nên làm một lèo chừng hơn hai tiếng là xong hết, không bỏ chữ nào. Mười năm trước tôi đọc lại khi cùng anh em cộng sự thành lập một tổ chức phi lợi nhuận, vẫn thấy mới quá. Bảy năm trước, khi một dự án thất bại, tôi lại mang sách ra đọc, vẫn thấy nhiều thứ lúc bấy giờ mới vỡ ra được. Lần đọc tiếp theo, tôi mang ra đọc lại và phải thốt lên với anh bạn thân “*Cái quy tắc 10/20/30 cực*

kì vĩ đại, càng ngày càng thấy nó vĩ đại!". Tính ra, tôi “đọc” cuốn “*Khởi thuật*” này mất tám năm có dư.

Nói về việc này, tôi đã viết trong sách “*Được việc*”², xuất bản năm 2019. Xin kết thúc phần này với trích dẫn nguyên văn một đoạn dưới đây.

“Nhà triết học Francis Bacon có nhận xét “Có loại sách chỉ để nếm nấp đôi chút, có loại thì nuốt chửng, còn một số thì phải nhai ngấu nghiến”.

Tác giả Mortimer Adler của cuốn sách nổi tiếng nhất nhì thế giới về đọc sách “*How to read a book*”³ cung cấp cho ta phương thức để khi nào thì “nếm nấp”, khi nào thì “nuốt chửng”, khi nào thì phải “nhai ngấu nghiến”. Ông phân loại việc đọc ra bốn mức độ: Sơ cấp, Kiểm soát, Phân tích, rồi đến Đồng chủ đề. Đọc sơ cấp là trình độ đọc của học sinh tiểu học, tức là đọc và hiểu được văn bản cái đã. Mức độ “Kiểm soát” là khi người đọc chúng ta đã thêm tham số thời gian vào để đọc, cho nhanh hơn, chúng ta cố gắng thu được càng nhiều thông tin trong thời gian ít nhất có thể. Có thể

² Được việc: Bí kíp làm nhân viên bình thường, Dương Trọng Tấn, 2019, NXB Thế giới.

³ Tựa tiếng Việt: “Phương pháp đọc sách hiệu quả”, Alpha Books tái bản 2018.

gọi cấp độ này là đọc lướt có hệ thống. Bạn sẽ lướt qua trang sách, dừng ở những tiêu đề, mục lục, các từ khóa chính, các biểu đồ để trả lời các câu hỏi cơ bản nhất về nội dung của cuốn sách. Ở mức độ “Phân tích”, bạn sẽ đọc kỹ lưỡng văn bản hơn. Ở mức độ này, bạn sẽ không còn giữ được tham số thời gian nữa, mà phải đào sâu vào nội dung của cuốn sách, suy nghĩ về các luận điểm, liên kết với kiến thức mà bạn biết và “trao đổi với tác giả”. Theo cách ví von của Bacon thì bạn phải tiêu hóa cuốn sách. Còn cấp độ đọc cao nhất là đọc “Đồng chủ đề” là cách giúp bạn cùng một lúc tiếp cận nhiều tài liệu khác nhau về cùng một chủ đề để đối chiếu, so sánh, phản biện, tổng hợp các nội dung quan trọng. Nếu đọc chỉ để nắm thông tin hoặc giải trí, bạn chỉ cần vận dụng đến cấp độ thứ hai. Nếu muốn đào sâu suy nghĩ, học tập và nghiên cứu thật kỹ, bạn sẽ phải vận dụng các mức độ cao hơn. Nắm vững được các yêu cầu đối với việc đọc, mục đích việc đọc, và vận dụng các mức độ khác nhau kể trên, ta có thể có được cách đọc hiệu quả.”

Làm thế nào để tạo được thói quen đọc sách?

Không có gì đảm bảo chắc chắn bạn sẽ có thói quen đọc sách tốt sau một thời gian ngắn. Nhưng chúng ta có thể học từ môn tâm lý học hành vi để hỗ trợ việc hình thành thói quen quan trọng này.

Tác giả Charles Duhigg, trong cuốn sách *“Sức mạnh của thói quen”*, mô tả cơ chế hình thành thói quen như sau: Bước đầu bạn cần có một dấu hiệu *Gợi ý*, một chuỗi *Hành động lặp đi lặp lại*, và *Phần thưởng* tức thì để củng cố chu kì hành động lặp lại này.

Ví dụ, để hình thành thói quen đọc sách buổi trưa bạn có thể đặt báo thức trên điện thoại vào một thời điểm vào một giờ cố định trong ngày (ví dụ: 12:45 lúc vừa ăn trưa xong), trên đó ghi *“Đầu tư đọc sách 10 phút”*. Giả sử lúc đó bạn có sẵn sách trong ba lô, có thể dừng các việc khác để đọc sách. Bạn lấy sách ra và đọc tối thiểu 10 phút. Mỗi khi đọc xong 10 phút, bạn tự viết ra một điều thích thú nhất của việc 10 phút vừa qua như là một phần thưởng. Cứ lặp đi lặp lại như thế

chừng hai tháng, khả năng cao là bạn sẽ có thói quen đọc sách hằng ngày.

Ảnh: Vòng lặp thói quen

Nếu thấy phần thưởng như trên chưa đủ hấp dẫn, bạn có thể thay đổi cái hấp dẫn hơn. Bạn sẽ có gắng liên kết dấu hiệu kích hoạt (Lời nhắc từ điện thoại “*Đầu tư đọc sách 10 phút*”) với phần thưởng (tri thức mới) để thói quen dễ hình thành hơn. Mỗi lần thay đổi trong cơ cấu phần thưởng, hoặc dấu hiệu kích hoạt, tức là bạn đang có gắng thử nghiệm xem cách nào hiệu quả với mình, cho tới khi thành công.

Tin không vui là thói quen có khi được hình thành khá chậm. Phải mất từ khoảng 12-254 ngày, trung bình

vào khoảng 66 ngày, chúng ta mới có thể hình thành được một thói quen mới⁴. Do đó, việc hình thành thói quen cần một nỗ lực lớn của bản thân, thậm chí cần một sự trợ giúp từ người khác.

Để hình thành một thói quen mới, các chuyên gia về thói quen khuyên là chúng ta cần làm cho nó dễ xảy ra hơn một chút. Trong thời gian hình thành thói quen, bạn hãy chọn loại sách dễ đọc hơn một chút, chọn thể loại đọc ưa thích, và không đặt mục tiêu quá cao. Có thể bạn chưa nên kì vọng đặt mục tiêu đọc được bao nhiêu cuốn trong bao nhiêu ngày mà hãy bắt đầu mục tiêu thật đơn giản là ngày nào cũng đọc không ít hơn 5 phút hoặc đơn giản là hai trang mỗi lần đọc.

Có một cách khác, là hãy cùng nhau hình thành thói quen đọc sách. Hãy rủ 2,3 người bạn lập một nhóm, sẽ dễ dàng hơn cho việc hình thành thói quen đọc sách. Đôi khi việc tham gia một thử thách trên mạng xã hội kiểu như “đọc sách trong 21 ngày liên tiếp” cũng giúp bạn duy trì được động lực đọc sách.

⁴ Lally, P., Van Jaarsveld, C. H., Potts, H. W., & Wardle, J. (2010). How are habits formed: Modelling habit formation in the real world. *European journal of social psychology*, 40(6), 998-1009.

James Clear, một chuyên gia về thói quen khác, viết trong sách *“Atomic Habits”*⁵ (Những thói quen hạt nhân) rằng, để có thành tích cao, điều người ta nên chú ý là hệ thống làm ra cái thành tích đó chứ đừng quá chú ý tới thành quả. Thành quả sẽ đến khi bạn có hệ thống tốt. “Nếu bạn là một nhạc công, mục tiêu của bạn là chơi một bản nhạc mới. Hệ thống của bạn là mức độ thường xuyên luyện tập, kết hợp với cách thức bạn chia nhỏ và xử lý từng chỗ khó, cùng với phương pháp nhận phản hồi từ người hướng dẫn”. Hệ thống của một người đọc là gì? Nó có thể là tần suất bạn đọc sách, cách bạn phân loại tiếp cận với từng thể loại sách, tốc độ đọc sách, mức độ nông sâu khi đọc sách, và cách thức tương tác với sách cùng với các bạn đọc khác. Như vậy, việc bắt đầu hình thành thói quen đọc sách, sau đó là các phương diện khác của đọc sách, dần dần bạn sẽ hình thành một “hệ thống đọc sách” của mình. Có được “hệ thống” tốt, sẽ có kết quả tốt. James Clear cũng gợi ý, bạn nên gắn các dấu hiệu gợi ý vào hai yếu tố hiệu quả nhất là “thời gian” và “địa điểm”. Ví dụ, bạn có thể xác định là sẽ luôn “đọc sách” vào lúc 11:45

⁵ Đã dịch ra tiếng Việt “Thay đổi tí hon hiệu quả bất ngờ”, NXB Thế giới, 2021.

ở bàn làm việc tại công ty”. Bạn cũng có thể gán những thói quen mới với những thói quen sẵn có để dễ hình thành một chuỗi việc làm có tính chất tự động hóa. Giả sử bạn hay đi ăn trưa với đồng đội ở công ty và trở về văn phòng ngay, thì việc cứ ăn trưa lúc 12:00, và sau đó là “đọc sách lúc 12:45 tại chỗ làm việc”.

Vậy là lĩnh vực tâm lý học hành vi đã mang lại nhiều gợi ý cho chúng ta thiết lập thói quen hiệu quả hơn. Tuy thế, thói quen sau khi được hình thành có thể cũng sẽ mất đi nếu bạn không duy trì nó. Tôi quan sát thấy là nhiều người vượt qua thử thách 3 tháng đọc sách liên tục, xong rồi cũng quên luôn việc đọc sách trong những tháng về sau. Để duy trì thói quen đọc sách liên tục, có thể bạn cũng cần đầu tư thêm cho sự hiện diện của sách ở nhà, ở chỗ làm việc, và trong ba lô của mình. Bên cạnh đó, bạn cũng có thể gia nhập một câu lạc bộ đọc sách hoặc tham gia cộng đồng Goodreads.com, đặt những mục tiêu thách thức (ví dụ: đọc mỗi năm 50 cuốn sách). Công cụ thống kê trên Goodreads sẽ nhắc nhở bạn khi nhớ đâu quên mất việc đọc trong 1,2 tuần. Hoặc những tin tức cập nhật từ những bạn đọc khác trong cộng đồng bạn đọc trên toàn cầu cũng giúp bạn “thức tỉnh” để quay trở lại với thói quen đọc sách.

Việc hình thành thói quen với người này thì dễ, với người khác có thể hơi vất vả hơn, nhưng bù lại lợi ích của nó thì rất to lớn. Bạn sẽ cảm thấy không mất sức khi đọc sách, không cảm thấy phải “gồng mình” để cố đọc sách nữa. Hệ quả là lượng sách bạn đọc được thường là rất đáng kể. Nếu mỗi ngày bạn đọc được 30 trang (tốn chừng 15-20 phút), chỉ 10 ngày bạn đã đọc xong một cuốn sách vừa vừa. Trong suốt một năm như thế, bạn sẽ đọc được 30 cuốn sách rất nhẹ nhàng.

Làm thế nào để đọc được nhiều hơn?

Câu trả lời là nằm ở các ý tưởng sau đây: có một thói quen đọc sách (như phần trước đã trình bày), sách để đọc phải sẵn, đọc bất cứ khi nào có điều kiện, luyện cách để đọc nhanh hơn, đọc nhiều cuốn cùng chủ đề, và đọc có kế hoạch.

Một: Sách phải sẵn

Nếu bạn có điều kiện, hãy tổ chức một thư viện tại gia. Lựa chọn những thể loại yêu thích, chọn những tác giả yêu thích, chọn những cuốn quan trọng muốn đọc và xếp gọn gàng có tổ chức. Đừng để giá sách ở chỗ khó tiếp cận quá (ở trong cùng của tầng sáu trên một căn nhà không có thang máy chẳng hạn). Sách sẵn ở đó, bạn nhìn thấy hàng ngày, bạn sẽ luôn ở tư thế sẵn sàng đọc.

Nếu bạn không có điều kiện để mua nhiều sách giấy, có thể chọn bổ sung lượng sách đáng kể bằng cách khác.

Một là đăng kí đọc sách trên một nền tảng đọc sách trực tuyến, như Waka chẳng hạn. Mỗi năm tốn vài trăm

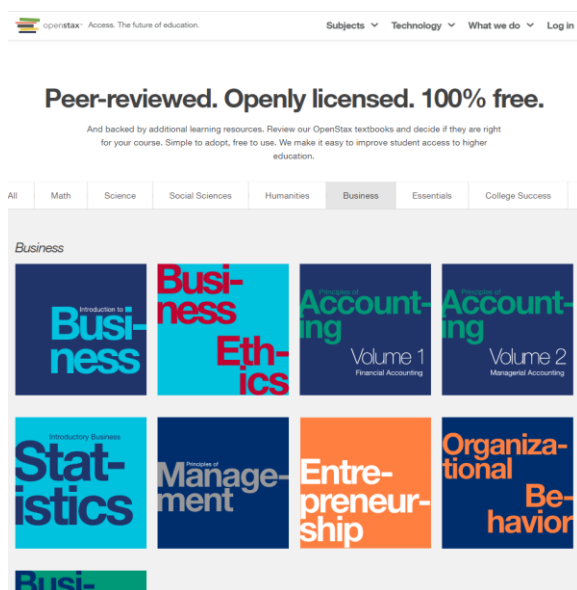
ngàn, nhưng bạn có ngay hàng trăm ngàn cuốn sách, thích lúc nào đọc lúc ấy, trên mọi thiết bị: máy tính, iPad, smartphone...

Ảnh: Giao diện Waka trên điện thoại. Có cả sách nói để bạn nghe trên đường thay vì đọc.

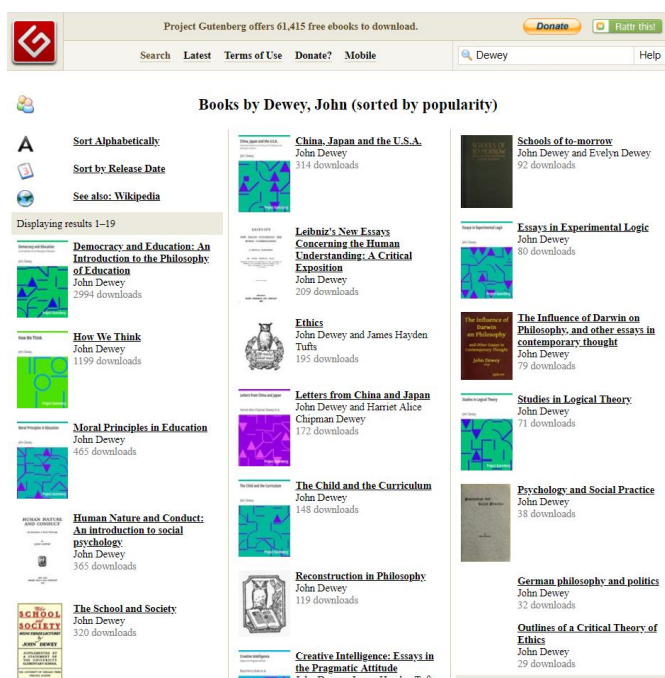
Trên mạng cũng có nhiều nguồn sách miễn phí, rất nhiều sách hay. Chúng có thể gồm nhiều thể loại từ văn học kinh điển, tới các sách giáo trình dưới dạng sách

mở rất giàu thông tin và cập nhật. Hãy đánh dấu từng nguồn phù hợp với nhu cầu của bạn, hoặc tải về lưu chúng lại một chỗ để tiện bề truy xuất. Hãy đặc biệt chú ý đến các tài nguyên giáo dục mở (OER). Đây là các định dạng tài liệu phục vụ mục đích học tập – nghiên cứu thường là miễn phí và có chất lượng cao. Ví dụ trang OpenStax.org do Đại học RICE của Hoa Kỳ cung cấp miễn phí cả trăm giáo trình bậc đại học có nội dung rất cập nhật và chất lượng cao.

Ảnh: Trang OpenStax, một trong những trang web cung cấp sách mở có giá trị nhất trên Internet

Nếu bạn là fan ruột của sách giấy, thì hãy ra ngoài hiệu sách cũ, hiệu sách giảm giá, hội chợ sách, chợ phiên sách cũ, để ý các thư viện thanh lý sách cũ ... Chịu khó tha về. Chưa đọc ngay được cũng hãy cú tha về những quyển ưa thích, hoặc những quyển quan trọng, hoặc những quyển được khuyến đọc.

Ảnh: trang Gutenberg.org cung cấp nhiều sách điện miễn phí có chất lượng. Bạn dễ dàng tìm được những tác phẩm kinh điển trên trang này.

Tiết kiệm hơn nữa là đến thư viện công cộng hoặc trường học để mượn, có thể hơi bất tiện tí chút nhưng mà tiết kiệm và nhiều sách. Bạn cũng có thể đề nghị sếp của mình lập một thư viện của công ty, hoặc mua tài khoản ebook cho cả công ty đọc. Dùng chung cũng là cách để tiết kiệm, và cũng tăng khí thế đọc sách.

Việc trong nhà sẵn tủ sách, ba lô sẵn một hai cuốn, Kindle, iPad sẵn ebook là cực kì quan trọng. Nó giống như tạo dựng cơ sở hạ tầng cho việc đọc vậy. Có nó rồi thì xe pháo mới băng băng được. Không sẵn sách, đọc sách kiểu gì?

Hai: Đọc sách ở mọi nơi mọi lúc

Một số người thích đọc trước khi đi ngủ, đọc 20 phút, bết cũng được chục trang. Nếu vậy, hãy trang bị cho mình sách đọc trong phòng ngủ, và đèn ngủ vừa đủ để đọc sách.

Một số người thích đọc lúc sáng sớm, đọc chừng 15 phút ngay sau khi vệ sinh cá nhân. Có thể bạn sẽ thích đặt sẵn sách chỗ thoải mái nhất để vừa đọc sách vừa uống cafe sáng.

Một số người thích đọc sách ở công ty lúc sáng sớm khi chưa vào giờ làm việc, hoặc trước khi ra về. Vậy hãy để sách ở bàn làm việc, đặt vào lịch làm việc để luôn nhớ thực hiện việc này “như một công việc”.

Đã từng có thời gian tôi rất thích đọc lúc nghỉ trưa. Buổi trưa tôi không ngủ, do đó có thể tận dụng 30-45 phút để đọc sách hoặc tạp chí. Thói quen này thường giúp tôi cập nhật được rất nhiều thông tin một cách đều đặn.

Nếu mỗi ngày ta phân bổ một cách hợp lý, ưu tiên việc đọc, thì có thể dành ra khoảng 30 phút đọc sách không khó khăn mấy, ta có thể đọc được năm chục trang. Mỗi tuần đọc xong được một cuốn vừa vừa.

Đây là chưa kể sẽ có những lúc bạn có chút thời gian rảnh trên xe bus, lúc ở sân bay, ngồi chờ khách, hoặc lúc thư giãn sau khi nấu cơm xong chờ vợ tập gym về xoi cùng. Trong hầu hết các chuyến bay từ Hà Nội vào Sài Gòn, nhiều khi tôi đọc xong một hai cuốn sách mỏng, vì tổng thời gian cho việc chờ đợi và di chuyển lên đến năm sáu tiếng đồng hồ.

Ảnh: Đọc sách ở sân bay

Tôi đang tính với người đọc với tốc độ đọc bình thường. Với người đọc nhanh hơn, với cách tổ chức thời gian đọc thật hợp lí thì mỗi tuần có thể đọc được hai ba cuốn sách là bình thường.

Ba: Luyện cách đọc nhanh hơn

Đọc nhanh hơn thì trong thời gian ngắn hơn bạn sẽ thu được nhiều thông tin hơn. Tức là đọc năng suất hơn. Nhưng làm thế nào đây? Bạn chờ một chút nhé, ta sẽ bàn ở phần kế tiếp “Làm sao để đọc được nhanh hơn?”

Bốn: Đọc nhiều cuốn cùng một chủ đề

Thực ra đây không phải là một kỹ thuật đọc nhanh. Nhưng như tôi quan sát thấy thì việc đọc này cũng giúp ta có khí thế để đọc nhiều hơn. Không phải nhờ vào tốc độ, mà là độ kích thích trí tò mò, đọc rộng hơn và tìm hiểu kỹ hơn về chủ đề đang đọc.

Kỹ thuật đọc nhiều cuốn cùng một chủ đề được tác giả Mortimer Adler gọi là “đọc liên văn bản đồng chủ đề”, hoặc “đọc so sánh”.

Ví dụ nếu bạn đọc “Lean Startup” (Khởi nghiệp tinh gọn), bạn có thể đọc cùng “Running Lean” (Vận hành tinh gọn), và “Startup Owner’s Handbook” (Bách khoa thư khởi nghiệp), “Business Model Generation” (Tạo lập mô hình kinh doanh). Bạn đọc lướt từng cuốn để nắm được đại ý, cấu trúc từng cuốn sách rồi lên kế hoạch đọc phần nọ phần kia trong cả bốn cuốn mà không nhất thiết phải đọc tuần tự hết cuốn nọ rồi mới đến cuốn kia. Khi đọc đến một chủ điểm chính, ví dụ: “Business Canvas”, bạn có thể nhảy từ “Lean Startup” sang “Business Model Generation” với phần tương ứng (có thể dùng Index hoặc Mục lục để định vị địa điểm cần nhảy sang), rồi nhảy sang phần đó ở

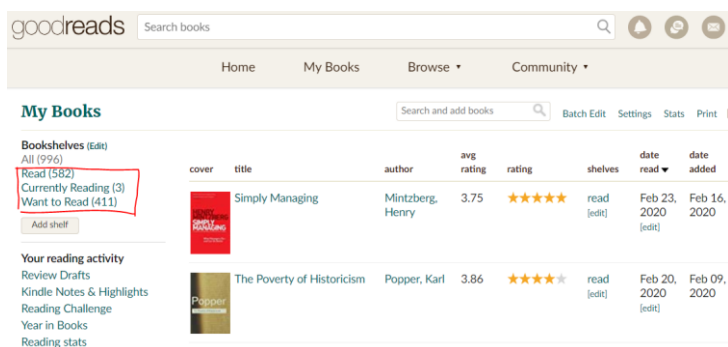
“Running Lean” ... Bằng cách đó, bạn có thể thu gom lại các ý tưởng chính của những tác giả chính yếu trong cùng một chủ đề. Việc đọc kiểu này tiết kiệm một chút thời gian đọc sách. Nó có thể giúp bạn đọc được nhiều hơn đáng kể.

Năm: Đọc có kế hoạch

Bạn thấy đấy, để thực hiện được việc đọc “liên văn bản”, cần phải có kế hoạch từ trước. Bạn làm việc gì cũng cần kế hoạch mới mong hiệu quả, tại sao lại không lập kế hoạch cho việc đọc? Nhưng không nhất thiết cứ đến lúc đọc so sánh thì mới cần đến kế hoạch. Việc đọc sách chuyên nghiệp nói chung cần một sự chuẩn bị đủ tốt.

Trang Goodreads gợi ý một cách lập kế hoạch đơn giản thế này. Hãy lập ba danh sách: *Sách muốn đọc*, *Sách đang đọc* và *Sách đã đọc xong*. Sắp xếp thứ tự sách sẽ đọc trong danh sách “Sách muốn đọc”, đại ý là tuần này sẽ đọc những sách gì, tiếp theo sẽ là sách gì. Khi đọc cuốn nào thì đưa nó sang danh sách “Sách đang đọc” (nhớ đừng để quá nhiều, gây đình trệ, lâu dần dẫn đến mất hứng vì đọc mãi không xong). Đọc xong cuốn nào, nghiệm thu xong thì cập nhật trạng thái sang “Sách đã

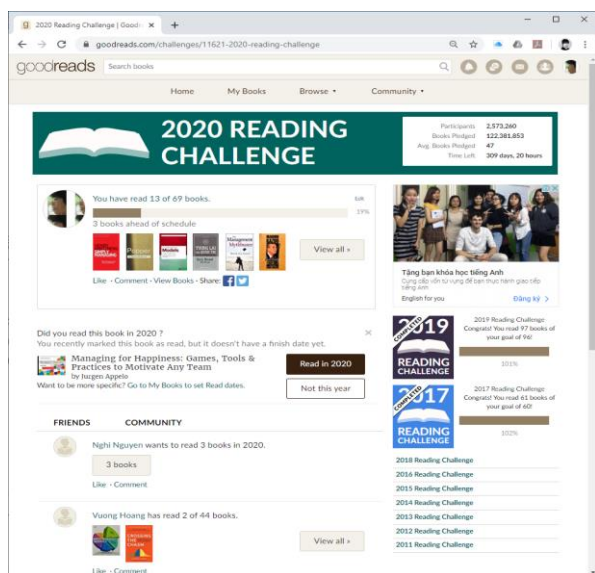
đọc xong” kèm theo một bình luận và đánh giá nhiều sao (*) cho cuốn sách. Cuối tuần/Tháng ngời tổng kết lại xem tình hình đọc có ổn không, cần cải thiện gì không. Bạn có thể tổ chức nhiều hơn một danh sách, tương ứng với những “giá sách” khác nhau. Rồi lần lượt xử lý chúng theo nhu cầu đọc của bạn. Bạn cũng có thể đặt Thử thách đọc theo năm (Reading Challenge) để mỗi khi sách được cập nhật “Sách đã đọc xong” thì tiến độ hướng đến mục tiêu thử thách sẽ được cập nhật.

Ảnh: Lập danh sách và theo dõi việc đọc trên Goodreads.

Tôi nhận thấy kể từ khi có kế hoạch đọc, cộng với với tham gia các Reading Challenge (thử thách đọc sách) trên Goodreads, thì việc đọc của mình cũng được duy trì đều đặn hơn, không bị trôi sụt như trước.

Một phương diện khác của kế hoạch là sự chuẩn bị về những lĩnh vực tri thức muốn tìm hiểu. Bạn muốn tìm hiểu nhiều hơn về tâm lí con người, cách con người hành xử, suy nghĩ và học tập, thế thì có thể lên một danh sách những câu hỏi chủ chốt, những khái niệm chủ chốt (key knowledge areas), những cuốn sách chủ chốt về lĩnh vực này. Rồi cứ thế đối với những chủ đề khác. Sự chuẩn bị này sẽ giúp bạn không chỉ đọc rộng hơn, mà còn sâu hơn, và nuôi dưỡng liên tục sự tò mò của bản thân.

Ảnh: Tham gia Reading Challenge cùng bạn bè

Trên đây tôi trực tiếp trả lời câu hỏi “*Làm sao để đọc được nhiều hơn?*”. Nhưng có nhiều người lại hỏi “nhiều là bao nhiêu?”.

Đọc bao nhiêu là đủ?

Hay hỏi khác đi: ta có cần phải nỗ lực để thành người đọc “thiên kinh vạn quyển” không? hay chỉ cần “50 cuốn 1 năm” giống như Bill Gates là nhiều rồi? Tôi nghĩ là câu hỏi này không thể đưa ra một đáp án bằng một con số. **Khi nào bạn thấy thỏa mãn thì sẽ đủ, khi nào chưa thỏa mãn nhu cầu đọc và trí tò mò của bản thân thì chưa đủ.**

Nhiều năm trước, tôi đem tặng anh bạn vong niên cuốn sách thuộc loại “rất ưng cái bụng” – “Thế giới phẳng” của Thomas Friedman. Anh bảo “tớ cũng thích cuốn này”, nhưng mãi chả thấy đọc xong. Hóa ra anh đọc rất chậm, hôm nào đọc thì chỉ đôi ba chục trang là cùng. Sách tuy không khó nhưng vì anh bạn vốn có thói quen ngẫm nghĩ về điều đọc được, nên cứ đọc được ý nào là miên man nghĩ, rồi ghi chú rất nhiều ra sách. Rồi lại hay hỏi đi hỏi lại ý kiến người này thế nào, người kia nghĩ thế nào. Thành ra đối với anh nhanh chậm chả quan trọng nữa. Với anh bạn ấy, đọc cốt ở ngẫm chứ

không cần nhiều. Một năm một cuốn ấy thôi cũng là đủ. Đây là một phong cách đọc.

Nhưng tôi không nghĩ mọi người thích bắt chước anh bạn đáng mến của tôi. Bạn nên lưu ý đến số lượng một chút. Không có lượng, cũng không có chất.

Ngoài việc đọc thật sâu những thứ cần thiết cho chính công việc chuyên môn gần của mình, có thể ta cũng nên đọc rộng ra để tích lũy những thông tin mới ở những lĩnh vực khác. Ví dụ, lập trình viên ngoài đọc các sách về làm phần mềm, về công nghệ, có thể lại cần đọc thêm về sách tâm lý học (biết đâu lại soi sáng về tâm lý con người, giúp chị ta cải thiện được một vài giao diện hay trải nghiệm người dùng – UI\UX), hoặc đọc thêm về sách kinh tế, xã hội (biết đâu lại nhìn ra những vấn đề mới, những nhu cầu mới, giúp hình thành ý tưởng cho một phần mềm trong tương lai). Khi đọc rộng hần ra như thế, chúng ta có điều kiện kết nối các lĩnh vực khác nhau vào trong công việc hằng ngày, đưa ra các giải pháp hay hơn nhờ hiểu biết liên ngành.

Ngoài công việc, có thể chúng ta cũng bận tâm tới những câu hỏi tới đời sống, tới cải thiện sự hạnh phúc của cá nhân hoặc cộng đồng. Khi đó, không ai ngăn cản

một lập trình viên tìm đến những sách thiền, tâm linh, khoa học về hạnh phúc để nâng cao hiểu biết cũng như cải thiện chất lượng cuộc sống thông qua những cuốn sách hay.

Hình như cũng có người đọc ít nhưng hiểu nhiều (gọi là “ngộ tính cao”). Tôi có lẽ thuộc tuýp người chậm tiến (ngộ tính thấp), cho nên phải học nhiều hơn người khác, đọc nhiều hơn người khác, lại phải thường xuyên đọc đi đọc lại. Và tôi nghĩ cần phải tích lũy đều đặn thì mới có hiểu biết mới tốt hơn chứ không nên thụ động trông giờ vào giây phút đồn ngộ bất thành linh.

Làm thế nào để đọc nhanh hơn?

Bạn có đọc được câu này không?

B-n T-yên Ng^n Đ^c L&p

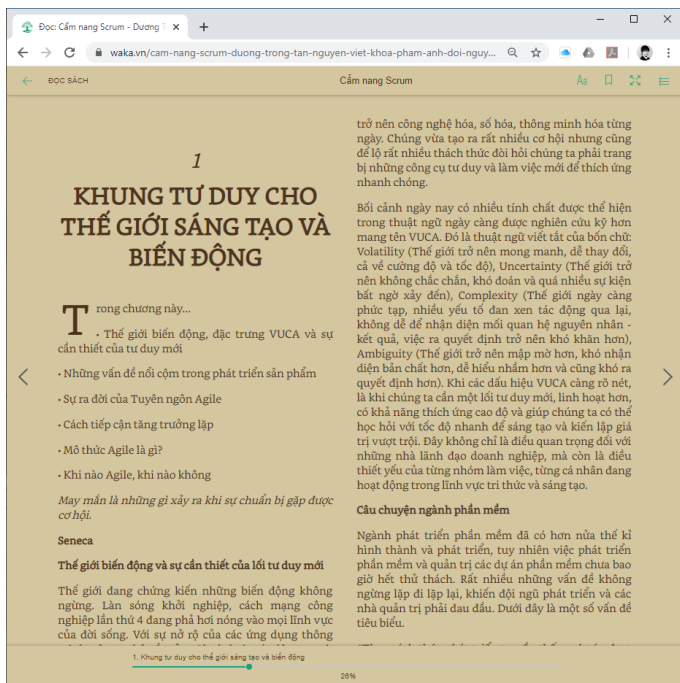
Phần lớn người trưởng thành đã biết đọc đều biết nó viết về “Tuyên ngôn độc lập”. Như vậy là tâm lí của mắt của chúng ta, kết hợp với hiểu biết sẵn có trong đó thể giúp chúng ta nắm bắt được một câu nào đó mà không nhất thiết phải có đầy đủ thông tin. Cũng có nghĩa là bạn không nhất thiết phải đọc hết từng chữ một để nắm được hết ý của một câu.

Đọc từ nọ sang từ kia, dòng nọ nối dòng kia là một chiến lược không tốt cho tốc độ. Đây là một thói quen rất xấu và không thuận tự nhiên. Mắt bạn được sinh ra là để “chụp lại một trang sách”, hoặc chí ít là chụp lại một khối chữ (như ví dụ bên trên) chứ không phải từng chữ cái một. Đọc từng chữ một khiến mắt vừa vất vả lại vừa khiến bạn đọc chậm đi trông thấy. Hãy cứ để mắt mình lướt nhanh qua các con chữ, rồi xa nữa là

chụp theo khối. Nhưng bạn tự hỏi: Đọc thế làm sao nhớ được gì? Cứ tạm để việc ghi nhớ lại, ta sẽ bàn sau.

Có một thói quen ảnh hưởng đến tốc độ khác là chúng ta thường có thói quen đọc thành tiếng. Hoặc là đọc ra miệng hoặc đọc to trong đầu. Thói quen này cũng khiến chúng ta đọc từng từ một, làm giảm tốc độ đọc xuống. Cố gắng tập cách đọc bằng mắt, chụp lại hình ảnh thay vì vang thành tiếng, tốc độ sẽ được cải thiện.

Trong một số sách dạy đọc nhanh, bạn có thể được hướng dẫn đọc theo khối vài dòng hoặc vài chữ thay vì đọc theo dòng. Kỹ thuật này không phải ai cũng tập được trong thời gian ngắn. Nhưng có một mẹo: bạn hãy chọn sách có cột ngắn thôi, giống như cách trình bày trong các tạp chí, bạn sẽ đọc được theo khối một cách tự nhiên và tăng tốc độ. Hoặc có thể chọn khổ sách nhỏ hơn, hoặc trên các thiết bị đọc điện tử, hãy cấu hình để hiển thị sách dạng cột nhỏ, bạn cũng có thể tăng tốc phần nào.

Ảnh: Hiện thị dạng cột trên trang đọc sách Waka

Bên cạnh đó, **việc cố hiểu cho thật kỹ rồi mới đọc tiếp cũng khiến chúng ta đọc chậm lại, thậm chí không thể hoàn thành được quyển sách như mong muốn.** Chúng ta đã nhắc tới ở phần trên, kể cả bạn có đọc đến lần thứ mười sẽ vẫn có chỗ bạn không hiểu hết cuốn sách. Đừng có tự làm khổ mình với mục tiêu “hiểu kỹ”. Não bộ của chúng ta hoạt động kiểu khác. Khi bạn đọc, dữ liệu được tạm thời lưu chuyển vào bộ nhớ tạm, nó lưu lại đó đã. Khi bạn dừng việc đọc, bạn liên kết

các dữ liệu lại với nhau, lúc đó mới hiểu. Tức là khi bạn đã lướt nhanh vài trang, rồi sau đó gấp sách lại, bạn sẽ hiểu kĩ hơn. Không cần phải dò từng dòng một thì mới đảm bảo duy nhất cho sự thông hiểu.

Có một mẹo hữu ích là bạn có thể nhai kẹo khi đọc, dùng tay lướt nhanh qua trang giấy khi đọc. Nó sẽ giúp bạn vượt qua thói quen xấu luôn lê mê, dừng lại một đoạn nào đó quá lâu. Gặp phải đoạn nào chưa hiểu, hãy viết xuống sổ hoặc đánh dấu trang lại rồi lại đọc tiếp.

Nhiều người cứ phải là tuần tự từ đầu đến cuối mới là đọc đúng cách. Thực ra nhiều cuốn sách được tổ chức đích dắc hơn chúng ta tưởng. Mỗi chương thường có độ độc lập nhất định. Nếu mỗi ngày chỉ đọc một chương sách, có thể ta đọc chương 2 có vấn đề ưa thích trước khi đọc chương 1. Thỉnh thoảng có thể để mình tự do một chút. Các mảnh ghép sẽ tạo thành bức tranh lớn đầy đủ ở phút cuối cùng. Đôi khi bạn có thể chỉ cần phải đọc một hai chương sách là cùng, vì phần còn lại có thể bạn đã đọc ở đâu đó rồi, hoặc đôi khi bạn thậm chí chỉ cần thu thông tin trong một hai chương là đủ.

Ở trên là tránh các sai lầm phổ biến khiến việc đọc của bạn chậm như rùa bò. Dưới đây là một số gợi ý khác để bạn tăng tốc độ lên.

1. Chọn sách vừa sức

Nếu bạn càng có nhiều từ vựng thì đọc càng nhanh do bạn đã nắm được cả hình lẫn nghĩa của nó. Do vậy, nếu bạn ưu tiên tốc độ thì hãy cứ chọn chủ đề quen thuộc và dễ tiếp thu. Không ngừng mở rộng phạm vi đọc để nắm bắt thêm từ vựng để bạn có thể tiếp cận ngày càng xa hơn, nhanh hơn. **Mở rộng sự hiểu biết, tự nhiên tốc độ đọc sách cũng từ từ tăng lên, mặc dù bạn không có kĩ thuật mới.**

2. Đọc lướt có kiểm soát

Nhiều người cầm sách xong là vào ngay chương Một, rồi cứ thế lật hết trang nọ đến trang khác. Như thế không phải là hay. Một cuốn sách sẽ được tác giả cấu trúc theo một logic nhất định, với những cách triển khai có phong cách nhất định. Khi ta tìm được logic ấy là lúc sẽ biết được “xử lí” cuốn này như thế nào.

Hãy nhìn vào **cấu trúc cuốn sách** (lời nói đầu, lời cuối, cách phân chương, mục lục, index, đồ họa) để

nắm sơ bộ. Tìm hiểu về tác giả để xem phong cách, bối cảnh, độ “nặng đô” của cuốn sách mình sắp đọc, như thế chàng trai sắp đến gặp đối tượng để tán tỉnh vậy!

Muốn vậy, sau khi nắm được sơ sơ cấu trúc, hãy tiến hành lướt thật nhanh các phần xương sống của cuốn sách: Tựa đề, Mục lục, Mục lục chi tiết, Index, Lời nói đầu/Tóm lược. Lướt qua những cái này, bạn đã sơ sơ nắm được vài chục phần trăm thông tin chính của cuốn sách rồi.

Sau đó hãy đặt ra vài câu hỏi đáng quan tâm, viết câu hỏi chính ra giấy, đánh dấu vài từ khóa cần tìm hiểu (ghi trong Mục lục hoặc Index) rồi lật nhanh đến phần tương ứng, ta sẽ kiểm thêm chút thông tin nữa.

Sau đó lướt nhanh các trang sách. Chỉ trong thời gian ngắn, đến nửa thông tin chính thức của cuốn sách đã hiển hiện trong đầu bạn rồi. Đọc đến đâu ghi thông tin ra sổ đến đó.

Khi đọc trong thời gian hữu hạn, cốt lấy ý chính, đừng chú ý vào tiểu tiết. Những sách loại self-help (như bộ sách của Brian Tracy hoặc John Maxwell hoặc tương tự) thường viết cô đọng, dạng đề-thuyết. Sách khoa học chuẩn mực cũng thường đề thuyết, nên có thể

chỉ cần đọc câu đề (thường ở đầu đoạn), rồi lướt qua vài dữ kiện/biểu đồ, rồi ngó thêm câu chốt. Thế là nắm được đại ý của đoạn văn. Với kiểu đọc như thế thì có thể xoi tái một đoạn trong chớp mắt.

Các tiêu đề, từ nhấn mạnh, biểu đồ chính là những chỗ lưu giữ các ý chính. Hãy lướt thật nhanh những chỗ đó, ta sẽ có được thêm những từ khóa chính yếu. Trong một câu văn thường chỉ có vài từ khóa chính, bạn không cần phải đọc kỹ từng từ một để lấy được hết ý của một câu.

Khi trả lời xong các câu hỏi chính yếu, bạn có thể tính là đã nắm được đại ý của cuốn sách. Có thể dừng ở đó và đọc tiếp sau.

Cách đọc này, giáo sư Mortimer Adler gọi là “**Đọc lướt có kiểm soát**”. Kiểm soát ở đây là kiểm soát về mặt thời gian. Bạn cần phải nắm được ý chính trong khoảng thời gian ngắn nhất. Bạn có thể dùng một đồng hồ đếm ngược để trợ giúp cho việc đọc kiểm soát này.

Sau đó, bạn có thể từ tốn hơn đọc từng chương sách quan tâm, từng chương từng chương cho đến hết. Đây là cách đọc có chủ đích, vừa giúp bạn tăng tốc độ đọc sách, vừa giúp bạn hiểu ý chính dễ dàng hơn.

Hiện nay các trường học dạy kỹ thuật đọc **SQ3R**. Với kỹ thuật đọc lướt có kiểm soát, trình tự tóm tắt như sau:

- Bước 1: Tìm hiểu (**S**urvey) cuốn sách
- Bước 2: Đặt câu hỏi tò mò về cuốn sách (**Q**uestion)
- Bước 3: Đọc nhanh (**R**ead)
- Bước 4: Xem lại (**R**evue) các ý chính và bổ sung thông tin
- Bước 5: Ôn tập (**R**ecite) – sau khi đọc xong, mang ghi chép về nội dung cuốn sách để xử lý tiếp (ôn thi, hoặc làm bài tập, hoặc sử dụng...)

3. Chú ý phần tóm tắt hoặc các dịch vụ tóm tắt sách

Nhiều cuốn sách phi hư cấu dạng hướng dẫn thường có tóm tắt sau mỗi chương. Bạn có thể nhìn vào đây để nắm được các ý chính kết hợp lướt nhanh các tiêu đề, bảng biểu trong cuốn sách thay vì đọc kỹ.

Xa hơn, bạn có thể quan tâm tới các bản tóm tắt sách trước khi thực sự đọc sâu một cuốn sách nào đó. Có rất nhiều sách có thể tóm lại theo tỉ lệ khoảng 1/15. Cuốn sách *The Lean Startup* dày chừng 300 trang giấy kích

thước tiêu chuẩn, một người đọc quen tay có thể hoàn thành trong vòng 4-5 tiếng. Bản tóm tắt, bán trên Amazon với giá bằng 1/10, và đọc xong trong vòng 15 phút tối đa.

Những sách có thể rút gọn kiểu The Lean Startup như đề cập bên trên không phải là hiếm. Hầu hết các loại sách phi hư cấu đều chỉ cung cấp một số ít ý tưởng chủ đạo. Và để hỗ trợ những ý tưởng đó là hàng loạt câu chuyện dông dài, phân tích chi tiết để chứng minh hoặc minh họa cho ý tưởng chính đó. Một cuốn kinh điển “Bò Tía” của Seth Godin có rất nhiều chuyện hay, nhưng nếu cần tóm ý chính trong 1 trang thì cũng làm được. Do vậy các bản tóm tắt có thể phát huy vai trò của mình đối với những người bận rộn. Bạn có thể tìm thấy nhiều bản tóm tắt có chất lượng trên một số trang web miễn phí hoặc dịch vụ tóm tắt có trả tiền.

Trên trang cung cấp sách ebook Waka.vn, bạn có thể tìm thấy nhiều bản tóm tắt sách tiếng Việt, nhưng số lượng vẫn còn hạn chế. Trên trang truyền thông văn hoá đọc Trạm Đọc, bạn cũng có thể thấy một số bản tóm tắt sách có chất lượng.

Tuy nhiên, ta chỉ thấy các bài dịch từ Blinkist chứ chưa có đầu tư làm “dịch vụ”. Có lẽ dịch vụ này sẽ dần phổ biến ở Việt Nam trong tương lai gần do nhu cầu đọc của người bận rộn đang tăng trưởng nhanh chóng.

Blinkist, nơi hứa với bạn là có thể dễ dàng đọc được 4 cuốn sách mỗi ngày, cung cấp hàng nghìn tóm tắt các sách bán chạy thuộc loại non-fiction, mỗi tháng thêm 30 cuốn mới. Lối viết nghiêm cẩn, có App để đọc trên smartphone/iPad. Rất nhiều sách mới được Blinkist cập nhật nhanh chóng. Đây là một trong những công cụ trợ giúp chọn sách mà tôi ưa thích.

Trang FourMinuteBooks.com thì hứa là mỗi cuốn sách có thể thu tóm trong 4 phút (đọc hoặc nghe). Mỗi cuốn được gói gọn trong 1 trang. Có vài trăm cuốn được tóm lược, đủ dùng cho 1 năm.

Rất ấn tượng với cái tên miền ActionableBooks.com, tôi vào đọc thử một trang tóm tắt cuốn sách chưa từng đọc “Why we work” của Barry Schwartz, hết chưa đầy 3 phút. Đọc thêm cuốn sách quen thuộc The Innovators’ Dilemma, cũng chỉ mất hơn 2 phút. Nhưng ở đây có nhiều hơn một bản tóm tắt. Bản vừa kể ghi ra được vài ý tưởng quan trọng của cuốn sách, nhưng hơi

cút so với một cuốn sách mà tôi đã đọc vài lần. Thử lướt qua hai bản tóm tắt còn lại, tôi nhận thấy chúng lại cung cấp những ý chính khác, và không trùng nhau. Đây cũng là tiêu chí của ActionableBooks: “Review with personality”. Nó cho phép người tóm tắt “thể hiện” cá tính đôi chút. Một dạng điểm sách có tóm tắt. Có trên 1000 sách bán chạy trên ActionableBooks. Trang này có thể là chất liệu để chọn sách, có lẽ không phải là chỗ để lấy thông tin chính yếu của cuốn sách như cái bản “The Lean Startup Summary” như tôi đã mua ở Amazon.

Trường phái tóm tắt có kỉ luật đòi hỏi người tóm tắt phải tiết chế cá tính mà thực hiện để đảm bảo tóm ý của tác giả, đầy đủ và không bình luận. Một tóm tắt bản Shallows (bản dịch tiếng Việt: Trí tuệ giả tạo) nghiêm túc trên DeconstructingExcellence.com có độ dài 18 trang A5 cỡ chữ 12 đủ để bạn đọc kĩ trong vòng 10 phút. Mỗi chương được tóm lại trong hơn 1 trang giấy với đầy đủ ý tứ quan trọng nhất. Rất may là có những trang miễn phí như thế này để đọc những lúc bận rộn. Thực tế là không phải lúc nào cũng kiếm được tóm tắt trên Amazon để mua.

Tôi nghĩ rằng, bạn đọc thông minh không nên trông đợi gì hơn một chút thông tin hữu ích ở các bản tóm tắt

này. Những gì gọi là sáng khoái từ việc tiếp cận sự dí dỏm, hài hước hoặc văn phong đặc sắc sẽ không có chỗ trong các bản tóm tắt sách. Kể cả những case study mà đôi khi là đa nghĩa, đầy lớp lang, cũng không có dịp xuất hiện trong các bản tóm tắt. Có những khi, đọc đi đọc lại một cuốn sách, thì cái phần người ta tìm lại để đọc chỉ nhõn có cái case study ấy. **Đọc tóm tắt sách, là để lấy ý chính khi không muốn tự mình mất công thực hành đọc lướt có kiểm soát.**

Làm sao để đọc sâu và hiểu kĩ cuốn sách?

Không giống như mục tiêu lấy thông tin khi đọc lướt. **Để đọc được thật sâu, ta phải đọc kĩ, đọc lại, suy nghĩ và đối chiếu với bên ngoài.** Chỉ ít là sau khi bạn đã đọc lướt có kiểm soát, bạn đọc lại một lần nữa thì thông tin thu được cũng đã khác, ngay cả khi bạn không áp dụng kĩ thuật nâng cao nào. Một sự lãng phí lớn của rất nhiều người đọc sách đọc xong một cuốn sách xong cất đi luôn không bao giờ sò lên nữa. Mỗi lần đọc lại, một lần ngộ thêm. Phàm phải sách nào hay, và quan trọng, hãy đọc đi đọc lại. Đây là bí quyết đơn giản để hiểu cho thật kĩ.

Mortimer Adler hướng dẫn cách chúng ta đọc sâu thực sự cuốn sách bằng việc thực hành cấp độ đọc phân tích. **Đọc phân tích là một cách đọc tích cực, bạn sẽ phải trả lời bốn câu hỏi cơ bản này sau khi đọc xong:**

1. Tổng quan cuốn sách này nói về điều gì?
2. Những gì được đề cập chi tiết và đề cập như thế nào? (Các ý tưởng chính là gì?)

3. Cuốn sách có đúng không, đúng một phần hay toàn bộ?

4. Ý nghĩa của cuốn sách này là gì?

Ở cấp độ này, bạn cần phải khôi phục lại được cấu trúc của cuốn sách, lập luận của tác giả, nắm bắt được các chi tiết, và thực hiện “trao đổi” với tác giả để thực sự nắm bắt được cuốn sách ở mức độ sâu sắc hơn.

Theo đó, bạn phải biết loại sách đang đọc là sách gì, tốt nhất là trước khi đọc cuốn đó. Đọc xong, bạn cần trình bày sự thống nhất của toàn bộ nội dung cuốn sách trong một câu đơn hoặc một đoạn văn ngắn. Trình bày những phần chính của cuốn, và cách sắp xếp các phần theo thứ tự thống nhất thành một chỉnh thể. Phát hiện ra những vấn đề của tác giả. Tìm các từ quan trọng và qua đó đi đến thống nhất thuật ngữ với tác giả. Đánh dấu những câu quan trọng nhất trong một cuốn sách và tìm ra các nhận định ẩn chứa trong đó. Tìm ra các lập luận cơ bản trong một cuốn sách dựa trên mối liên hệ giữa các ý tưởng. Tìm ra các hướng giải quyết của tác giả. Bạn cần nói chắc chắn rằng “tôi hiểu” trước khi nói “tôi tán thành” hoặc “tôi phản đối” hay “tôi tạm thời chưa đưa ra nhận xét”. Khi bạn phản

đối, hãy phản đối một cách hợp lí. Tôn trọng sự khác nhau giữa kiến thức và quan điểm cá nhân bằng cách đưa ra những lí do giải thích cho đánh giá phê bình của bạn.

Đây là cấp độ đòi hỏi sự chú ý đến chi tiết, do vậy sẽ tốn thời gian. Chỉ những cuốn sách thực sự quan trọng cho công việc hoặc cho sự tò mò của bạn thì mới cần đầu tư lớn như thế.

Khi thực hành đọc sâu, bạn nên sử dụng các công cụ ghi chú thật hữu hiệu để lưu lại các chi tiết. Phần sau chúng ta sẽ trả lời câu hỏi “Làm sao để không quên nội dung của cuốn sách?” để tìm hiểu một số hướng dẫn ghi chú khi đọc sách để bạn có thể tổ chức thông tin một cách hợp lí, lưu trữ trong một kho thông tin cá nhân gọn gàng và sử dụng lâu dài về sau.

Trong quá trình tương tác với cuốn sách, có thể bạn sẽ cần đặt ra những câu hỏi phản biện, hoặc liên kết với những kinh nghiệm mà bạn đã có sẵn trong người, hoặc liên hệ/đối chiếu với những nội dung từ các cuốn sách/bài báo khác. Hãy nêu rõ những chỗ đồng tình, chỗ phản đối, chỗ nghi vấn. Việc làm này kích hoạt quá trình *phản tư* (reflection) về nội dung của cuốn sách,

giúp bạn củng cố hiểu biết của cuốn sách, và liên hệ với các thông tin khác, từ đó gia tăng hiểu biết của cá nhân. Trong các lớp học về quản trị hiện đại dành cho các nhà quản lí (như chương trình NeoManager hoặc NextGen Executives tại *Trường Quản trị Hiếu Liêm*⁶), tôi thường nhận thấy các nhà quản lí ghi nhận hoạt động đọc có phản tư thường là hoạt động giàu trải nghiệm, hỗ trợ rất nhiều cho việc tiếp thu kiến thức từ sách và mở rộng khả năng vận dụng vào thực tiễn. Nói như một anh bạn thân là một chủ doanh nghiệp cỡ vừa, đây là một hoạt động rất “ăn tiền”. Trong khung dưới đây là mẫu để bạn thực hiện thao tác phản tư này theo “quy trình”. Nếu mới làm, hãy tuân thủ nó, khi làm nhiều quen tay thì bạn có thể biến báo đi cho linh hoạt.

Ghi chép về cuốn sách [...]

Những điểm chính yếu trong tài liệu (tập trung vào ý tưởng, khái niệm thay vì từng dữ liệu đơn lẻ) là gì?

Mọi thứ có rõ ràng với bạn không? Còn điều gì khiến bạn cảm thấy khó hiểu? Có điều gì cần phải làm rõ thêm hoặc phản biện?

⁶ <https://hieuliem.edu.vn>

Điều gì là mới mẻ đối với bạn? Nó có khiến bạn thay đổi cách nghĩ về việc gì đó từ trước tới nay hay không?

Bạn sẽ tìm hiểu thêm về điều gì sau khi đọc xong bài đọc này? Có điều gì bạn muốn tranh luận với tác giả không? Có điều gì còn nghi vấn về tính đúng đắn hay hợp lí?

Mô tả ít nhất một mối liên hệ giữa những gì bạn đọc được và những gì bên ngoài:

Mô tả một ví dụ về trải nghiệm của bạn liên quan đến chủ đề vừa đọc:

Gợi ý cuối cùng, khi đọc sách bạn có thể cần phải đổi chiều ý hiểu của mình so với người khác bằng cách xem xét các bản tóm tắt và đánh giá sách hoặc nói chuyện với người cùng đọc cuốn sách đó. Làm như vậy, bạn có thể **tránh được những chỗ hiểu còn sai sót hoặc nông cạn**. Đó cũng là cách củng cố lại những hiểu biết quan trọng nhất mà bạn rút ra được từ một cuốn sách quan trọng. Sẽ là lãng phí cơ hội nếu như đọc xong một cuốn thật hay, bạn lại hiểu sai hoặc hiểu nó ở mức bề mặt.

Làm thế nào để không quên nội dung sách?

Não bộ của chúng ta không được thiết kế để lưu trữ một lượng lớn thông tin. Do khả năng ghi nhớ hữu hạn cho nên nếu ta không ghi chép lại ra giấy hoặc một phương tiện ghi chép điện tử thì thông tin sẽ sớm rời khỏi ta mà đi không trở lại. Do vậy để tránh mất các thông tin quan trọng, hãy lưu lại thông tin sử dụng các kỹ thuật ghi chú hiệu quả. Bạn có thể dùng sổ tay, các miếng giấy dán, giấy trắng hoặc các phần mềm ghi chú như Notion, Evernote, OneNote, Apple Notes, Word... để ghi lại các thông tin quan trọng của cuốn sách.

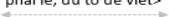
Trong phần sau đây chúng ta sẽ điểm qua 3 biện pháp đơn giản nhất dành cho người bình thường để sử dụng trong quá trình đọc sách. Thứ nhất là sử dụng phương pháp ghi chú *Connell note*, thứ hai là dùng sơ đồ tư duy (mindmap), cuối cùng là dùng miếng giấy dán.

Ghi chú sử dụng Cornell note

Nó được gọi là Cornell note vì được ra đời tại trường đại học Cornell và được sử dụng phổ biến tại đây trước khi được các sinh viên khắp nơi trên thế giới sử dụng để học bài hoặc đọc sách. Đây là một trong những kỹ thuật đơn giản nhưng hiệu quả nhất hiện nay.

Để thực hiện phương pháp này, bạn sẽ cần một khổ giấy đủ lớn, tương đương hoặc gần bằng khổ giấy A4. Cách làm như sau:

Bước 1: Bạn chia dọc tờ giấy (có thể là một tờ giấy trong một cuốn sổ tay hoặc tờ giấy A4) thành 3 phần. Phần tiêu đề rất nhỏ chỉ để khoảng 2 đến 3 dòng. Bạn sẽ ghi chú ngày tháng đọc sách gì vào đó. Phần tóm tắt ở dưới chân tờ giấy có thể gồm 5 dòng. Phần còn lại ở giữa sẽ ghi các thông tin chính yếu.

Ngày tháng năm, đọc sách gì	
Câu hỏi thắc mắc 1	Diễn giải 1
Keywords <i><cách nhau 3 dòng, để đặt còn comment sau></i>	Thông tin 2
<i><khoảng 1/3 trang, ko phải lề, đủ to để viết></i> 	
Sau khi đọc: Tóm tắt ý chính, ý nghĩa, suy nghĩ, thắc mắc	

Ảnh: “Phân lô” tờ giấy để chuẩn bị ghi chép kiểu Cornell Note.

Bước 2: phần ở giữa chia làm ba cột, để dành cột đầu tiên để ghi chú các câu hỏi hoặc các từ khóa chính; phần bên phải rộng hơn chiếm khoảng 2/3 sẽ ghi các thông tin trả lời cho các câu hỏi hoặc những thông tin giải nghĩa chi tiết về các từ khóa hoặc khái niệm chính. Sau bước này, bạn có thể vừa đọc vừa ghi chú.

Khi đọc sách, hãy bắt đầu với những câu hỏi hoặc tóm được một vài từ khóa khi bạn lướt qua mục lục, chỉ mục, các phần tiêu đề nổi bật của cuốn sách. Hãy ghi

vào cột từ khóa ở bên trái. Khi bạn đọc đến đâu tìm được thông tin giải nghĩa cho câu hỏi đấy hoặc thông tin hữu ích, hãy ghi vào bên phải. Và cứ thế đọc tiếp cho đến hết cuốn sách.

Sau khi đọc xong trả lời hết cả cuốn sách, bạn hãy đi vào phần Tóm tắt dưới chân tờ giấy một đoạn văn ngắn, thật xúc tích để tóm tắt lại những thu hoạch mà bạn đã thu được về một chương sách vừa đọc, hoặc thậm chí là cả cuốn sách vừa đọc. Bạn có thể tóm lại ý chính của nó là gì, suy nghĩ của bạn về nội dung đó đó, hoặc để lại những nhận xét ngắn và thắc mắc của riêng mình. Cố gắng viết lại theo ý hiểu của mình. Đây là cách thực hiện đơn giản nhất đối với kỹ thuật ghi chép Cornell note.

Ghi chú dùng mindmap

Với phương pháp này bạn nên dùng tờ giấy khổ lớn (cỡ A4 hoặc gần bằng), và đặt nằm ngang để dễ viết. Tiện hơn caw, bạn nên sử dụng một phần mềm mindmap trên máy tính hoặc điện thoại có màn hình lớn. Các công cụ này giúp bạn ghi chép tiện lợi hơn nhiều so với viết trên giấy. Có thể kể đến các phần mềm như iMindMap, xMind, MindManager...

Bắt đầu ghi chú, bạn đặt tại trung tâm sơ đồ là tên cuốn sách. Khi đọc, với mỗi câu hỏi được đặt ra hoặc khái niệm chính bạn đã nắm được, hãy vẽ một nhánh. Khi đọc đến phần tương ứng, bạn ghi các câu trả lời cho câu hỏi, hoặc các thông tin chi tiết. Ở giai đoạn đọc sâu hơn, bạn hoàn toàn có thể tìm kiếm thêm các chi tiết và bổ sung cho từng nhánh. Như trong hình minh họa, người đọc tổ chức ghi chú thông tin theo từng chương của cuốn sách.

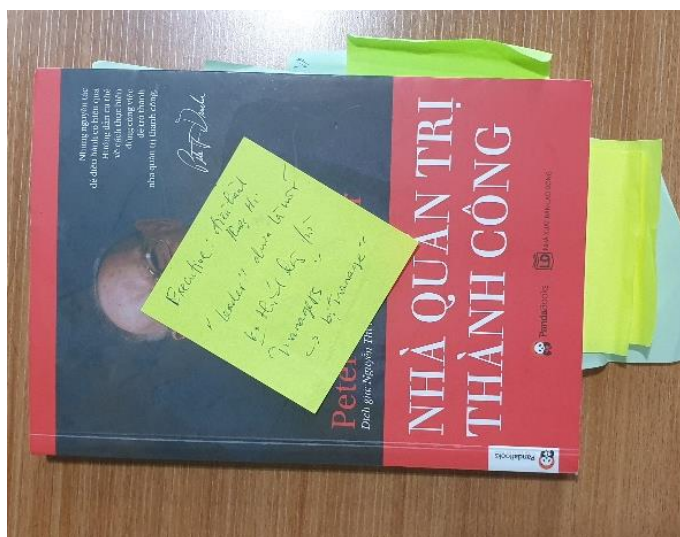

Ảnh: Một bản ghi chú về cuốn Class Drucker sử dụng mindmap

Sau khi đọc xong cuốn sách, bạn có thể liên kết lại các ý tưởng chính ảnh viết thêm các nhận xét của riêng mình, hoặc móc nối với các nguồn thông tin khác. Nhờ đó bạn có thể tổ chức được thông tin thu được từ cuốn sách dưới một phiên bản sơ đồ tư duy của riêng mình. Bạn hoàn toàn có thể trang trí cho vừa mắt, gọn gàng hơn, đẹp hơn hoặc thu gom các chủ đề giống nhau sao cho chúng logic hơn. Sau này khi bạn nhìn lại bản đồ sẽ dễ nắm bắt được thông tin, dễ dàng sử dụng lại thông tin từ cuốn sách vào các mục đích khác nhau.

Ghi chép bằng miếng giấy dán

Giấy dán (sticky notes) là một công cụ vạn năng. Bạn có thể tận dụng nó khi đọc sách với hai công dụng: Đánh dấu trang và ghi chú. Nếu bạn là người không thích ghi chú thẳng vào sách thì có thể sử dụng giấy dán mỗi khi đọc đến một mẫu thông tin quan trọng. Hoặc dùng nó để đánh dấu các trang quan trọng của cuốn sách. Khi bạn không muốn mất mạch đọc thật nhanh cuốn sách thì cách này có thể hiệu quả.

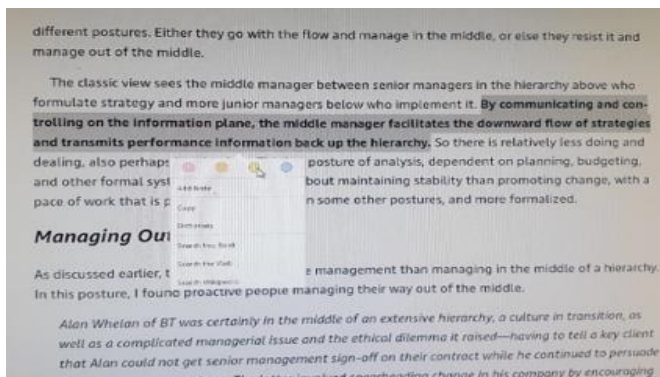

Ảnh: Dùng sticky notes để ghi chú

Tuy nhiên, sau khi hoàn thành cuốn sách, bạn nên chép lại các thông tin đó vào một cuốn sổ, hoặc một file word, hoặc một hệ thống tin cá nhân của riêng mình để truy xuất về sau.

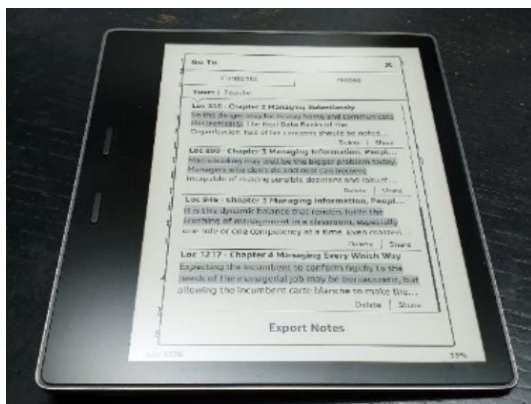
Ghi chú nhanh khi đọc sách điện tử

Khi đọc sách điện tử, bạn hãy tích cực sử dụng các công cụ sẵn có trên phần mềm đọc sách như đánh dấu trang (Bookmark), bôi đậm (highlight) hoặc thêm ghi chú (note). Phần mềm sẽ giúp bạn lưu trữ những điểm quan trọng này lại.

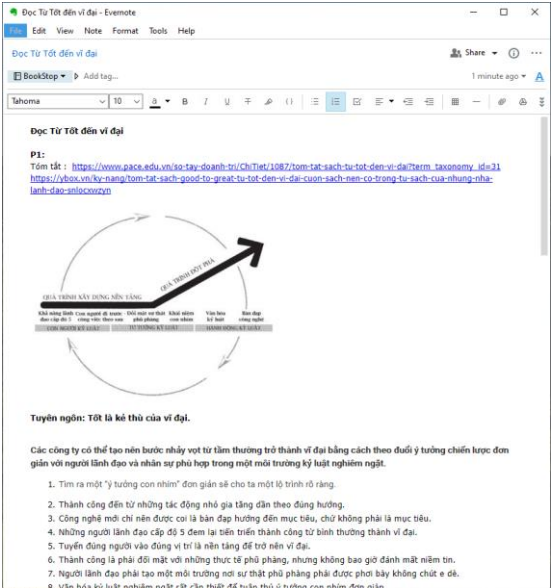
Ảnh: Đánh dấu hoặc ghi chú nội dung đáng chú ý, trên Kindle.

Kết thúc việc đọc, bạn có thể trích dữ liệu ra và lưu trữ độc lập ở bên ngoài phần mềm này. Phần mềm Kindle có sẵn tính năng này. Trường hợp không có, bạn sẽ phải gõ lại hoặc copy-dán các thông tin đã đánh dấu.

Ảnh: Chức năng trích xuất các thông tin đã đánh dấu của Kindle

Tóm lại, dù bạn có được hỗ trợ tính năng nào, thì thông tin quan trọng từ một cuốn sách vẫn nên được lưu trữ độc lập. Đây chính là bộ nhớ mở rộng bên ngoài não bộ của bạn. Nó sẽ giúp bạn trong việc học tập và tái sử dụng thông tin này cho các hoạt động về sau. Việc tổ chức những thông tin không thuộc phạm vi của cuốn sách mỏng này, bạn có thể tham khảo cuốn *Được việc*⁷, ở đó tôi đã bàn khá kĩ lưỡng.

Ảnh: Lưu thông tin quan trọng sau đọc sách bằng Evernote

⁷ Được việc: Bí kíp làm nhân viên bình thường, Dương Trọng Tấn, 2019, NXB Thế giới.

Như vậy, để trả lời cho câu hỏi làm sao để không quên thông tin của cuốn sách đã được gợi mở hai ý: đó là đọc kỹ lại để nhớ hơn; và, ghi chú lại. Ý tưởng tiếp theo là hãy ôn lại thông tin đã đọc hoặc sử dụng đi sử dụng lại thông tin đó. Bằng cách ghi lại một bài blog cảm nhận về cuốn sách, viết một bản tóm tắt, viết một bài giới thiệu sách, làm một bài thuyết trình, hoặc thử áp dụng ý tưởng trong sách, bạn sẽ có cơ hội để củng cố trí nhớ của mình.

Làm thế nào để việc đọc hữu ích hơn?

Để sách trở nên hữu ích hơn, thì phải mang nội dung của nó đến với đời sống. Dưới đây là một danh sách khá dài nhưng rất không đầy đủ gồm các gợi ý để bạn thực hiện được điều này.

- Kể cho người khác nghe 10 điều thú vị mà bạn vừa nhận được từ cuốn sách.
- Chia sẻ trên Facebook về cảm nhận đối với cuốn sách.
- Viết một bài nhận xét trên Goodreads hoặc thậm chí viết một bài điểm sách đăng hoàng gửi tờ báo hoặc một blogger mà bạn biết để đề nghị họ đăng lên.
- Làm một buổi thuyết trình, hoặc một seminar cho đồng nghiệp nghe.
- Hãy biến kiến thức trong sách thành tiền, giải pháp, hoặc ý tưởng để triển khai dự án mới.

Hãy tích cực vận dụng thí điểm một điều trong cuốn sách vào công việc hiện tại của mình, hoặc người thân. Nhưng hết sức lưu ý khi thực nghiệm. Bạn cần đảm bảo hiểu thật kĩ, rồi lập kế hoạch, triển khai thực nghiệm, sau đó quan sát và rút ra kinh nghiệm. Nếu cần thì phải lặp lại các thử nghiệm đó trước khi vận dụng tri thức từ sách vở vào diện rộng. Tôi được chứng kiến nhiều nhà quản lí rất hăng hái đã áp dụng kiến thức từ sách vở trong khi chưa chuẩn bị kĩ, dẫn đến không những thử nghiệm không đạt được kết quả, mà chính bản thân tri thức từ cuốn sách cũng bị bỏ đi luôn.

Và những cách khác nữa, miễn là khiến chữ nghĩa trong sách “bay ra” đời thực, tạo tác động tích cực tới đời sống của chúng ta.

VIỆN PHÁT TRIỂN GIÁO DỤC KHAI PHÓNG LIBERO

- Website: <https://libero.school>
- Điện thoại: (084) 98 997 56 93
- Email: contact@libero.school